RomanoVodi

romská duše

číslo 03 | březen 2007 | ročník V | cena výtisku 20 Kč

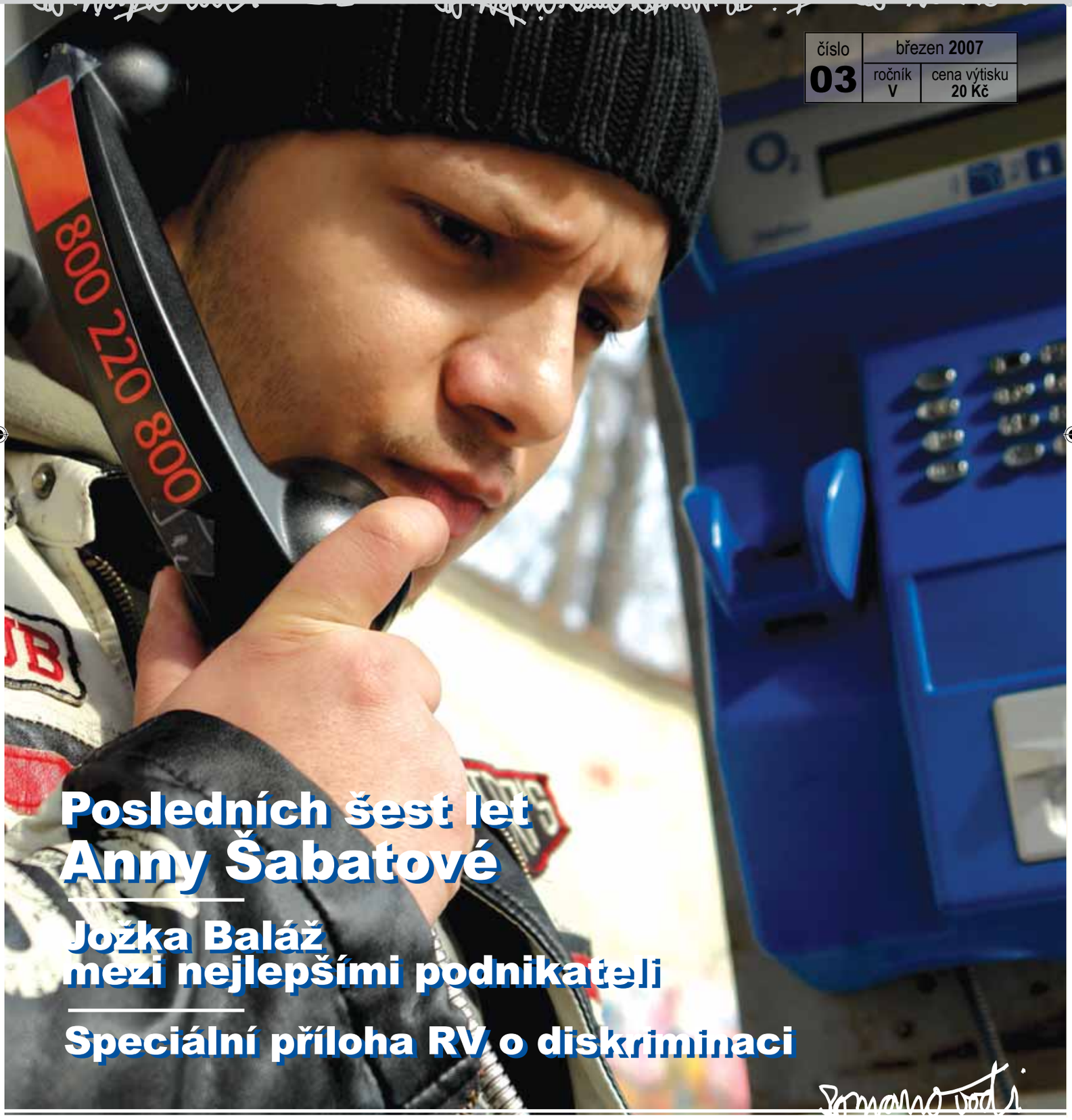

Posledních šest let Anny Šabatové

Jožka Baláž mezi nejlepšími podnikateli

Speciální příloha RV o diskriminaci

Hledáme mladé talenty!

Znáte někoho, kdo dobře kope, běhá, plave, lyžuje... zkrátka sportuje? Napíšeme o jeho příběhu a společně budeme inspirovat další mladé lidi!

Dejte nám vědět na adresu Romea, o. s., Žitná 49, 110 00 Praha 1, tel./fax: 257 329 667, nebo na e-mail: romea@romea.cz

Zajímá vás, co hýbe světem Romů?

Předplaťte si časopis Romano voďi a budete v obraze!

Každý měsíc dostanete přehledné informace o domácích i zahraničních událostech, rozhovory, reportáže, kulturu, sport a historii přímo do své schránky!

Romano Vodi
romská duše

Cena výtisku je 20 Kč, pro předplatitele 18 Kč.

Předplatné na rok 2007 si můžete objednat na adrese: Romea, o. s., Žitná 49, 110 00 Praha 1, tel./fax: 257 329 667, nebo na www.romea.cz, či e-mailu: romea@romea.cz.

OBSAH:

Str. 1: obsah, editorial

Str. 2–3: události

- Aktivisté chtějí znovu otevřít otázku válečného odškodnění Romů
- ROMEA vyškolila terénní zprostředkovatele práce
- Sterilizace romských žen na Slovensku bude znovu šetřit policie

Str. 4–5: ptáme se za vás

Na konci ledna byla v sídle OSN v New Yorku otevřena výstava o romském holocaustu, kterou jsme loni měli možnost zhlédnout i v Praze. Připravili jsme pro vás rozhovor s předsedou a ředitelem Ústřední rady německých Sintů a Romů, Romani Rose.

Str. 6–7: reportáž měsíce

V Chanově se k podzimním volbám dostavilo rekordní procento obyvatel. Nejspíš za tím stojí snaha sdružení Mostečané Mostu, které také ve volbách zvítězilo.

Str. 8–9: rozhovor

Anna Šabatová odešla po šesti letech práce z Kanceláře veřejného ochránce práv. V roce 2001 jí kandidaturu na funkci zástupkyně ombudsmana nabídl prezident Václav Havel. Považovala to za čest a výzvu. Jarmile Balážové se Anna Šabatová v rozhovoru svěřila, jak šest let této práce hodnotí.

Str. 10–11: komentovaná událost, anketa

Jiří Čunek, místopředseda vlády ČR a předseda KDU-ČSL, byl jen těsnou většinou zbaven senátorské imunity. Policejní vyšetřování tedy Jiřího Čunka buď očistí, či ho postaví před soud. V anketě se dozvíte, co si o jeho vydání spravedlnosti myslí občané, a názor na hlasování si můžete udělat podle zveřejněných výsledků.

Str. 12: zprávy ze světa

- Popírač holocaustu Zündel odsouzen na pět let
- Život Romů na jihu Polska
- EU zřídila agenturu pro lidská práva se sídlem ve Vídni

Str. 13: komentář

Komentář Kumara Vishwanathana vám pomůže doplnit si představu o Anně Šabatové jako o vzácné ženě a člověku, tak jak ji autor komentáře poznal z vlastní zkušenosti.

Str. 14–16: pod povrchem

V současnosti je Jeden svět jedním z nejvýznamnějších festivalů věnovaných problematice lidských práv v Evropě a patří mezi zakládající členy Asociace lidsko-právních festivalů, která sdružuje 17 festivalů z celého světa.

Str. 17: literatura

V tomto čísle vám představíme autobiografický román Eleny Lackové Narodila jsem se pod šťastnou hvězdou, jedno z nejzajímavějších děl romských autorů.

Str. 18: sport

Čtrnáctiletý Robert Hauer z Prahy bydlí na Jižním Městě a chodí na základní školu. Prospívá slušně, ale o své budoucí profesi zatím moc nepřemýšlí. Zatím je mu jen jasné, že se chce i nadále věnovat boxu.

Str. 19: našima očima

Letos uplynulo třicet let od zveřejnění textu prohlášení Charty 77, a tak jsme se v anketní otázce ptali teenagerů, co o tomto přelomovém dokumentu vědí. V minirozhovoru s PhDr. Jiřinou Šiklovou, CSc., jsme se dozvěděli, že Charta 77 se kromě jiného zabývala i otázkou neúspěšnosti romských žáků v českých a slovenských školách.

Str. 20: putování za romskou duší

Jozef Baláž pracuje jako romský poradce a od roku 1997 působí i v občanském sdružení Liga. Práce ve sdružení mu letos vynesla nominaci v prestižní celorepublikové soutěži Sociálně prospěšný podnikatel 2006.

Str. 21: hudební recenze

Hudební recenze tohoto čísla hodnotí CD Phurikane giľa, které, jak už název napovídá, se věnuje tradičním romským lidovým písním.

Str. 22:

Romové do Rakouska přicházeli od první poloviny 15. století. Část se usadila ve východním Rakousku v Burgenlandu. Další skupiny – Sintové a Lovarové – do Rakouska přišly ve druhé polovině 19. století. Poslední migrace Romů do Rakouska proběhla v 50. a 60. letech 20. století z bývalé Jugoslávie.

Str. 23:

Eva Davidová přehledně vysvětluje, jací Romové žijí na území naší republiky, k jakým skupinám se řadí, proč se všem říká jednotně Romové, ale taky původ některých dříve používaných názvů či názvů užívaných v zahraničí.

Str. 24–25: kulturní střípky

- Brzy vyjde jeden z mála romských románů
- Co nevidět přijde do kin film Roming
- Romský chlapec oceněn v mezinárodní soutěži
- Putování za obrazy Jolána Oláha

Titulní obálka: Marie Benešovská
Zadní obálka: Jiří ARBE Miňovský

EDITORIAL:

Milí čtenáři,

březnové číslo měsíčníku Romano voďi nabízíme v rozšířeném vydání. Obsahuje totiž přílohu zabývající se diskriminací. Tím, co si vlastně pod tímhle tak často zmiňovaným slovem má člověk vůbec představit. V jakých oblastech k diskriminaci může docházet, kdo se může stát obětí tohoto chování a hlavně jak se vůči němu bránit? Samozřejmě víme, že letošní rok je Evropským rokem rovných příležitostí a také to, že v programovém prohlášení této vlády stojí psáno, že bude konečně předložen ke schválení tzv. Antidiskriminační zákon, jenž má každého jedince ochraňovat před různým formaci diskriminačního jednání. Tyto důvody podpořily naši snahu poskytnout vám přehledný „servis“, díky němuž se lze lépe orientovat v této tematice. Především však speciální příloha souvisí s Antidiskriminační linkou, kterou – jak si možná někteří z vás všimli – pravidelně anoncujeme nejen v tomto časopise, ale také na domovském serveru naší organizace www.romea.cz. Linka má i své letáky, jichž se rozdaly stovky a stovky. O co jde? Zcela zdarma můžete zavolat na číslo 800 220 800 a svěřit se svými zkušenostmi, problémy. Bude-li to jen trochu v našich silách, pomůžeme, poradíme. A právník konkrétně pro tento projekt zaměstnaný se ujme vašeho případu. Nebojte se tedy této služby využívat, neboť jsme ji zřídili pro vás! Jak si můžete povšimnout, i titul obálky koresponduje s přílohou a antidiskriminační linkou. Děkujeme Tomášovi, studentu mediálního kursu, který rovněž organizuje o.s. Romea, že si udělal čas a tak ochotně pózoval naší fotografce a navíc se dokázal tvářit tak trochu naštvaně. Normálně se totiž velmi často směje :–)).

A dál k obsahu tohoto čísla: nabízíme vám rozhovor s Annou Šabatovou, bývalou disidentkou, ženou, které osobně i pracovně byla vždy blízká lidská práva a postavení lidí ve společnosti. I proto před šesti lety odešla z Prahy do Brna, daleko od rodiny, aby na postu zástupkyně veřejného ochránce práv pomohla „rozběhnout“ nově vzniklou instituci, o jejímž smyslu nepochybuje. V rozhovoru rekapituluje důvody tehdejšího rozhodnutí, hodnotí, co se snad podařilo, a také zdůvodňuje, proč už další kandidaturu nepřijala. Máme radost vždy, když se nám podaří najít zajímavé téma nebo osobnost hodnou pozornosti. Josef Baláž z Bruntálu se probojoval v soutěži sociálního podnikání do absolutního finále a to nám rozhodně hodné zřetele připadalo! Stejně jako již devátý ročník festivalu dokumentárních filmů s lidsko-právní tematikou Jeden svět, který se tentokráte konal již od 28. února do 8. března místo předchozích dubnových dat. Festivalová nabídka letos obsahovala i několik filmů s romským námětem a v reportáži se o tom jistě dočtete. Lenka Kučerová vás v reportáži zavede do mosteckého Chanova a etnografka Eva Davidová uvede poprvé rubriku, kterou pro nás bude psát. Mohla bych v nabídce pokračovat, ale řádky mi docházejí. Věřím, že si každý v tomto čísle RV najde to své a že se vám bude líbit.

A závěrem vás chci ještě upozornit, že právě teď nastal správný čas předplatit si měsíčník Romano voďi !! Budete jej pak dostávat celý rok pravidelně, což vám umožní dobrou orientaci v tématech, která nabízíme, a nám poskytne širší základnu čtenářů. Takže díky každému, kdo využije takto smysluplně 180 Kč.! :-))

Hezké jaro!

Jarmila **Balážová**

Připravil: Zdeněk **Ryšavý**

Krátce:

Praha, 2. 3. 2007

Česká obchodní inspekce (ČOI) šetřila loni pět stížností na diskriminaci romských spotřebitelů z rasových důvodů; prokázala ji v jednom případě. Celkový počet podání s podezřením na diskriminaci spotřebitele se pohybuje v desítkách.

Praha, 1. 3. 2007

Největším problémem romské menšiny ve Středočeském kraji je podle krajského romského koordinátora Cyrila Kokyho nedostatek bytů a práce. Náklady na nové bydlení jsou vysoké a lidé, kteří přijdou o práci, často končí v takzvaných holobytech na okraji společnosti.

Ústí nad Labem, 22. 2. 2007

Za napadení romského mladíka s rasovým motivem v ústecké části Všebořice hrozí dvěma příznivcům hnutí skinheads až pět let vězení. Policejní komisař je obvinil z ublížení na zdraví.

Praha, 22. 2. 2007

Ministerstvo školství vydá letos na vzdělávací projekty pro Romy 25 milionů korun. Peníze jsou určeny na předškolní přípravu romských dětí, základní vzdělávání či na usnadnění přechodu romských žáků na střední školu.

Praha, 16. 2. 2007

Ministryně bez portfeje Džamila Stehlíková (SZ) odhaduje, že by vláda mohla do konce letošního roku s konečnou platností rozhodnout o postupu v případě vepřína v Letech u Písku. Chystá se přesvědčit kabinet o tom, aby schválil odkoupení výkrmny, která stojí v místech protektorátního sběrného tábora pro Romy.

Brno, 15. 2. 2007

V Brně se od loňského podzimu podle policejního ředitele Jaroslava Vaňka podstatně zlepšily kontakty mezi romskou menšinou a policií. Pátým měsícem totiž brněnské policejní ředitelství využívá především pro preventivní práci s Romy dvě asistentky z romského střediska Drom. V nejbližší době by se měl počet těchto pracovníků zdvojnásobit.

Aktivisté chtějí znovu otevřít otázku válečného odškodnění Romů

Zdroj www.bloomradio.com

Praha, 4. 3. 2007
Deset romských představitelů chce znovu otevřít otázku odškodnění českých Romů, kteří byli za války z rasových důvodů pronásledováni a museli se ukrývat. Podle aktivistů stát dosud neodškodnil všechny, kteří by na to měli nárok. Své prohlášení zaslali Romové premiérovi, vicepremiérům, šéfům parlamentních stran a radě vlády pro záležitosti romské komunity.
Ve společném prohlášení uvádějí i to, že vláda nečiní potřebné kroky k integraci Romů či že se Romové chtějí podílet na přípravě programů ke zlepšení situace romské menšiny. Text podepsali například Čeněk Růžička z Výboru pro odškodnění romského holocaustu, Karel Holomek ze Společenství Romů na Moravě, Ladislav Bílý z Grémia romských regionálních představitelů či Ondřej Giňa, který zastupuje české Romy v Evropském fóru Romů a travellerů. Romští představitelé trvají na tom, aby se romští zástupci podíleli na vypracování programu jednotlivých opatření a aby působili v nově vznikající agentuře. Tato instituce má bránit vzniku chudinských ghett.

Sbírka pro vystěhované Romy nebude

Praha 23. 2. 2007
Ministryně Džamila Stehlíková tvrdě kritizovala vystěhování Romů ze Vsetína, které má na svědomí její kolega z vlády Jiří Čunek. Přirovnala ho k odsunu Němců po druhé světové válce. Stehlíková nejdříve prohlásila, že na doporučení Rady vlády pro záležitosti romské komunity chce vyjednat dotaci 1,5 milionu korun na opravy polorozpadlých domů desítky vystěhovaných romských rodin. O den později, po konzultaci s ministrem financí, od svého původního záměru ustoupila a uvedla, že nejlepším řešením bude vypsání veřejné sbírky.
Sbírku trestně stíhaný Jiří Čunek (KDU-ČSL) odmítl a obvinil Stehlíkovou z neznalosti problému. Čunek řekl, že sbírky a další pomoc od státu jsou „folklór“, který problém neřeší, jen „generuje jeho eskalaci“.
Stehlíkovou kritizoval i šéf největší opoziční strany ČSSD Jiří Paroubek. „Vláda by neměla být největší nadací v Česku,“ prohlásil na tiskové konferenci Paroubek.
Sbírku odmítli i zástupci Romů z Rady vlády pro záležitosti romské komunity a samotní vystěhovaní Romové. Podle zástupců z rady není jednorázová finanční pomoc ze státního rozpočtu či z „ministerské sbírky“ koncepční a k vyřešení problémů nepřispěje. Vystěhované rodiny ocenily zájem ministryně Džamily Stehlíkové o jejich osud. Nabízené peníze ze sbírky ale odmítly.

Zdroj: www.vlada.cz

V dopise Stehlíkové oznámily, že se snaží své bydlení opravovat a přizpůsobit se novému životu.
Ministryně Džamila Stehlíková (SZ) na základě reakce vystěhovaných Romů nakonec od svého nápadu uspořádat sbírku ustoupila.

Připravil: Zdeněk **Ryšavý**

Hradecký soud odročil na neurčito případ žaloby Romů z Popovic

Hradec Králové, 2. 2. 2007
Krajský soud v Hradci Králové odročil na neurčito projednávání žaloby romské rodiny Danišových z Popovic u Jičína, která se domáhá omluvy a odškodnění po dvojici bývalých policistů. Ti vtrhli v květnu 2003 do bytu Danišových. Oba muži byli již v roce 2005 za útok odsouzeni k podmíněným trestům. „Velikost jednací síně vylučuje účast veřejnosti, což je v rozporu s ústavní zásadou veřejnosti jednání. Druhým důvodem odročení je údajný špatný zdravotní stav jednoho z žalovaných, který má doložit lékařskou zprávou, zda by účast veřejnosti během líčení neblaze nepůsobila na jeho zdraví," řekla novinářům soudkyně Věra Adámková.
Žalobou na ochranu osobnosti se rodina Danišových domáhá ochrany osobních práv. Od žalovaných požadují omluvu a také odškodnění.
Bývalý policista Marek Vraštil byl odsouzen za porušování domovní svobody na 20 měsíců odnětí svobody s odkladem na čtyři roky, jeho někdejšího kolegu Karla Berouska soud za stejný trestný čin potrestal ročním vězením s podmíněným odkladem na tři roky. Podle tehdejšího verdiktu soudu se v případu nepodařilo prokázat rasový motiv útoku.

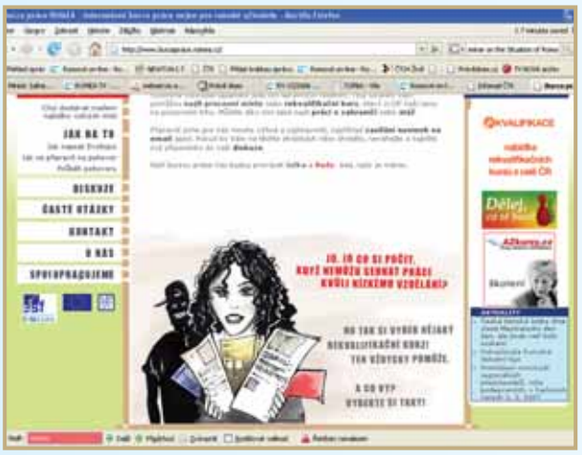

ROMEA vyškolila terénní zprostředkovatele práce

Praha, 26. 2. 2007
Závěrečnými zkouškami občanské sdružení Romea úspěšně zakončilo Školení terénních zprostředkovatelů práce. Tento kurs, jenž je jako rekvalifikace akreditován ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, od loňského dubna vzdělával celkem 10 adeptů v rámci předmětů Terénní sociální práce, Historie Romů či Komunikace a motivační techniky. Závěrečné zkoušky, jež proběhly v Internetovém centru sdružení ROMEA v Praze, obsahovaly písemný a ústní test. Úspěšně je absolvovalo celkem sedm frekventantů, kteří následně obdrželi Osvědčení o rekvalifikaci. Dva neúspěšné čeká opravná zkouška, jeden z kursistů se během školení odhlásil z pracovních důvodů.
Od března ROMEA zaměstná jednoho z úspěšných absolventů na pozici terénního zprostředkovatele práce. V některé z pražských lokalit bude pomáhat nezaměstnaným Romům hledat práci.
Školení terénních zprostředkovatelů práce realizuje občanské sdružení ROMEA v rámci rozsáhlého pilotního projektu, jehož cílem je podpořit vzdělávání a zaměstnávání Romů žijících v Praze. Partnery projektu jsou občanská sdružení Slovo 21 a R-Mosty, Magistrát hl. m. Prahy, Úřad městské části Praha 3 a v neposlední řadě ZŠ Havlíčkovo nám. Program je financovaný z Evropského strukturálního fondu prostřednictvím programu EQUAL.

Sterilizace romských žen na Slovensku bude znovu šetřit policie

Košice, 15. 2. 2007
Slovenská policie bude opět vyšetřovat případy údajných nezákonných sterilizací romských žen, na které v roce 2003 upozorňovalo sdružení Poradna pro občanská a lidská práva. Krajská prokuratura v Košicích totiž po prosincovém rozhodnutí ústavního soudu zrušila vlastní usnesení o zastavení trestního stíhání a spis vrátila žilinské vyšetřovatelce. Prokuratura podle mluvčího Milana Filička vrátila spis vyšetřovatelce a uložila jí, aby se řídila zjištěními ústavního soudu. Má zejména zajistit výslech stěžovatelek a svědků případu, případně jejich konfrontaci.
Ústavní soud případ vrátil prokuratuře loni v prosinci po stížnostech tří Romek. Ve svém nálezu konstatoval, že vyšetřovatelé neučinili všechny kroky k zabezpečení důkazů. Zároveň třem stěžovatelkám přiznal odškodné ve výši 50 000 korun.
Na údajné nezákonné sterilizace upozornilo občanské sdružení Poradna pro občanská a lidská práva už v roce 2003 ve své zprávě Tělo a duše. Celkem se mělo jednat o 140 případů údajné nezákonné sterilizace v nemocnicích v Prešově, Gelnici a Krompachách. Záležitosti se věnovala i zpráva tehdejšího místopředsedy vlády pro menšiny Pála Csákyho, která výsledky zkoumání odmítla.

Aktuální romské zpravodajství naleznete na
romea.cz
www.romea.cz

Krátce:

Praha, 13. 2. 2007

Středočeský kraj dá letos na sociální programy téměř 26 milionů korun, což je o dva miliony více než loni.

Praha, 12. 2. 2007

Stát se chystá letos poskytnout osm milionů korun na antidiskriminační kampaň. Akce se nezaměří jen na bourání předsudků vůči cizincům a lidem jiné barvy pleti jako dosud, ale bude propagovat rovné šance pro všechny.

Praha, 6. 2. 2007

Vládní návrh antidiskriminačního zákona by měl být hotov a projednán politiky nejpozději do konce tohoto roku. Parlament by ho pak mohl začátkem roku 2008 schválit. Novinářům to řekla ministryně Džamila Stehlíková (SZ), která má na starosti oblast lidských práv.

Bratislava, 3. 2. 2007

Na internetových stránkách slovenského časopisu Matičné zvesti, který vydává oficiální státní instutuce Matice slovenská, se objevily rasistické vtipy. Matici slovenskou financuje vláda, její časopis ale vychází na stránkách Hnutí obrody. Vedle článků o slovenské historii si čtenář mohl přečíst i vtipy zesměšňující holocaust, Židy a Romy.

Praha, 2. 2. 2007

Po celé zemi se objevily velkoplošné plakáty karikující místopředsedu vlády a předsedu KDU-ČSL Jiřího Čunka. Na billboardu je Čunkův portrét s textem „Jsem křesťanský demokrat, úplatky jsem neukrad (a cikány mám taky rád)".

Bratislava, 2. 2. 2007

Za poslední dva roky byly na Slovensku nuceně vystěhovány z bytů desítky romských rodin a řada z nich zůstala poté bez přístřeší. Uvádí to Nadace Milana Šimečky.

Most, 1. 2. 2007

Vedení severočeského Mostu připravuje rekonstrukci sídliště Chanov. V současné době se posuzuje rozsah a podoba úprav sídliště, v příštím roce budou už návrhy a připomínky zapracovány do integrovaného projektu včetně předpokládaných nákladů.

Text: Lenka **Nádvorníková**

Foto: Dokumentační středisko německých Sintů a Romů

Výstava o holocaustu Romů v sídle OSN

Rozhovor s Romani Rose

Na konci ledna byla v sídle OSN v New Yorku slavnostně otevřena výstava, kterou měli v minulém roce možnost zhlédnout i návštěvníci Národní galerie ve Veletržním paláci v Praze. Výstavu Romský holocaust s podtitulem Genocida Romů a Sintů a rasismus v dnešní Evropě připravilo a do New Yorku přivezlo Dokumentační středisko německých Sintů a Romů. S předsedou této organizace a ředitelem Ústřední rady německých Sintů a Romů Romani Rose jsme pro vás připravili aktuální rozhovor.

Slavnostní otevření výstavy v sídle OSN New Yorku 30. ledna 2007

Co jste si sliboval od svého záměru instalovat výstavu Romský holocaust, genocida Romů a Sintů a rasismus v dnešní Evropě přímo v sídle OSN?

Otevření výstavy Holocaust Romů a Sintů v sídle OSN bylo uspořádáno v souvislosti s Mezinárodním dnem památky obětí holocaustu. Považujeme to za historický úspěch naší minority. Pro mezinárodní veřejnost tato výstava představuje informace o tragické historii Romů, poznání o tom, že holocaust zasáhl vedle Židů i Romy. Mnoho evropských států včetně České republiky, doposud plně nepoznaly tato historická fakta. Využili jsme tuto jedinečnou příležitost setkat se s vysokými představiteli OSN a předali jsme naši výzvu adresovanou generálnímu tajemníkovi OSN. V ní žádáme zvýšenou pozornost OSN vůči porušování lidských práv Romů a Sintů, ke kterému dochází v zemích, kde Romové žijí. Rovněž v této žádosti voláme po vytvoření zvláštního úřadu OSN, který by zastupoval tyto minority.

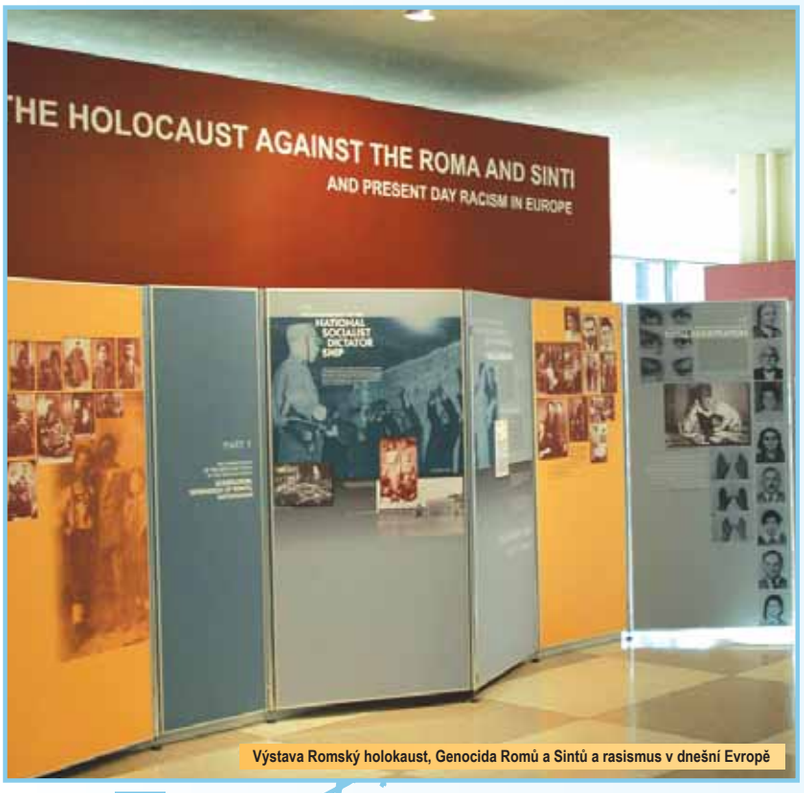

Výstava Romský holokaust, Genocida Romů a Sintů a rasismus v dnešní Evropě

Můžete nám říct, co předcházelo instalaci výstavy? Bylo obtížné prosadit tento počin v tak jistě vystavovateli žádaných a prestižních prostorách?

Příležitost prezentovat naši výstavu v sídle OSN je výsledkem mnoha let příprav, tvrdé práce a politického uznání, kterého jsme dosáhli díky naší práci napříč celou Evropou. Zvláštní poděkování patří vládám Německa, Holandska a Maďarska, speciálně maďarskému ministru zahraničí panu Gönczovi, za jejich aktivní podporu při prosazování naší žádosti Spojeným národům.

Mezi příklady rasismu v dnešní Evropě uvádíte i český případ bývalého nacistického kárného pracovního a sběrného tábora v Letech u Písku, na jehož místě se dodnes nachází „prasečák“. Jakou máte zkušenost s reakcí světové veřejnosti na tento precedens?

Fakt, že se výkrmna vepřů nachází na místě bývalého nacistického tábora, který byl řízen českými zástupci a ve kterém zemřely stovky Romů – mnoho z nich bylo dětí – ,je ostudný pro Českou republiku a je skandální pro vaši demokratickou vládu. Téma Letů jsme zahrnuli do výstavy a budeme na tuto situaci upozorňovat kdykoli v budoucnu. Česká vláda je žádána, aby se konečně postavila k tomuto historickému dluhu čelem a na místě prasečí výkrmny vytvořila důstojné pamětní místo a vztyčila památník. Místo toho doposud nová česká vláda předkládá cynické argumenty ohledně vysoké ceny za vykoupení farmy. Kdyby oběťmi táboru byli Židé, tato hanba by bývala již dávno napravena.

Jak je vůbec světová veřejnost podle vás obeznámena s historií romského holocaustu?

Realizací naší výstavy v New Yorku jsme se bohužel přesvědčili, že zde existuje jen malé povědomí o tom, co to byl romský holocaust. Většina lidí ví o genocidě Židů, ale znalost historie vyvraždění 500 000 Romů a Sintů v nacisty okupované Evropě je už mnohem horší. Bývalý německý prezident Roman Herzog to ve své řeči pronesené při příležitosti otevření našeho Dokumentačního střediska v Heidelbergu perfektně vystihl. Jeho názor je, že genocida Romů a Sintů vycházela ze stejných ideologických úvah a motivů rasové nesnášenlivosti jako genocida Židů. Celé rodiny od nejmladších po

Text: Lenka **Nádvorníková**

Foto: Dokumentační středisko německých Sintů a Romů

Romani Rose a Shashi Tharoor, zástupce generálního tajemníka OSN

Romani Rose
Narodil se v Heidelbergu v roce 1946. Třináct členů jeho rodiny zahynulo v koncentračních táborech v Osvětimi a Ravensbrücku. V roce 1982 byl zvolen do čela vzniklé Ústřední rady německých Sintů a Romů. V Roce 1991 převzal post ředitele Dokumentačního a kulturního střediska německých Sintů a Romů v Heidelbergu. Zasazuje se o práva Romů a Sintů, bojuje proti rasismu a snaží se dosáhnout finančního odškodnění pro ty, kdo přežili holocaust. Dokumentační a kulturní centrum německých Sintů a Romů bylo založeno na počátku devadesátých let. Jeho snahou je informovat o historii romské menšiny v Německu a Evropě. Dokumentační centrum informuje také o kulturním přínosu této menšiny během její několik set let staré evropské historie.

nejstarší členy byly systematicky vražděni všude tam, kde byla naprostá sféra vlivu nacionálních socialistů.

Pane Rose, můžete se se čtenáři Romano voďi podělit o váš nejzajímavější zážitek ze setkání v New Yorku při vaší poslední návštěvě?

Zvláštní důležitost pro nás mělo setkání s panem Shashim Tharoorem, zástupcem generálního tajemníka OSN, krátce před zahájením slavnostní vernisáže výstavy. Společně s delegací zástupců romských organizací z celé Evropy jsme měli příležitost předat veřejnou výzvu panu Tharoorovi, ve které žádáme Spojené národy, aby zintenzivnily svůj boj ve prospěch 10–12 milionů Romů a Sintů.

Vaše výstava je putovní, na jaké nové místo zamíří panely s historií romského holocaustu po skončení výstavy v sídle OSN?

Po skončení výstavy v New Yorku se na pár týdnů přesune na Ukrajinu. Potom bude následovat Slovensko, konkrétně Bratislava. Jsme velmi příjemně překvapeni zájmem ze strany slovenské vlády, která projevila zájem o náš katalog doprovázející výstavu s tím, že jej na své náklady nechá vytisknout. Považujeme tuto vstřícnost za důležitý signál slovenské vlády přijímat Romy a Sinty jako rovnocenné členy společnosti a zasazovat se ve prospěch této minority v její domovské zemi, a to s vědomím historického poučení.
Během tohoto roku bude tato výstava představena v Nizozemí a v Norsku.

Děkuji vám za rozhovor a přeji hodně štěstí!

Výstava Romský holocaust

Výstava osmdesáti velkoplošných panelů mapuje temnou epochu dějin romské menšiny. Na osudech jednotlivců i celých rodin z nacisty obsazených či okupovaných zemí se vyjevuje hrůza fašistické mašinerie, které během několika let podlehlo neuvěřitelných půl milionu Romů a Sintů. Výstava se snaží dokumentovat a reflektovat i současnou neutěšenou situaci především balkánských a východoevropských Romů. Vedle rasismu a rasově motivovaného násilí připomíná také sociální segregaci či sterilizaci romských žen.

Ferenc Snetberger a maďarský Mendelssohnův komorní orchestr

Text a foto: Lenka **Kučerová**

Chanovští kluci

Když nejde hora k Mohamedovi, musí Mohamed k hoře

O účasti obyvatel Chanova v komunálních volbách

František Ryba-ředitel bytového družsta Krušnohor

Je známou věcí, že Romové u nás volby vesměs ignorují. V loňských komunálních volbách však jejich hlasy přispěly k jednoznačnému vítězství Sdružení Mostečané Mostu a upevnili jeho pozici v čele nového mosteckého magistrátu. Opozice se s porážkou nemínila spokojit a v romském okrsku, v Chanově, volby zpochybnila. Prý byly podplacené a agitovalo se i ve volební den. Jenže při opakovaných volbách přišlo volit do chanovské školy ne třicet procent zdejších Romů jako poprvé, ale více než padesát. Že by se z pasivních nevoličů náhle a bez příčiny stali uvědomělí voliči, nevěří snad nikdo. Samozřejmě je za tímto netypickým chováním podobně netypický krok posléze vítěze voleb.

Stoprocentní ghetto

Autobus se stočí po čtyřproudém asfaltu nalevo, napravo pod ním se na chvíli objeví pár osamělých paneláků. Každý to sídliště zná po jméně, téměř nikdo osobně. Při slově Chanov i Mostečanovi naskočí vyrážka: „Já tam nikdy nebyl a také nebudu," pro něj je to prostě stigma. Chanov je „nejprofláknutější" tzv. cigánské ghetto u nás. Pokud sem vůbec někdo zavítá, jde o novináře a ještě častěji cizokrajného či cizokrajného humanitárního pracovníka. Kromě pár zmáčknutí fotoaparátu tu po návštěvě často zůstávají jen sliby.

Sliby lidem žijícím v Chanově jsou myšleny většinou upřímně, jenže jak prakticky pomoci, je problém. Chanov je opravdu „výstavní ghetto" se všemi atributy: Obyvatelstvo tvoří z absolutní většiny Romové, v absolutní většině nezaměstnaní a nezaměstnatelní, od „civilizace" jsou odříznutí právě onou čtyřproudou řekou aut, kde jaksi nezbylo na chodník. Autobus míjí Chanov dvakrát za hodinu, dovnitř sídliště – pravda po špatných zkušenostech – nezajíždí.

Ve vybydlených bytech se černají stropy od častých požárů… a těch vybydlených a neobyvatelných třípokojáků je tu daleko víc než těch, kde visí prádlo na balkoně jako znak obydlenosti. Přes jedenáct let tu neteče teplá voda, jen někdo ji chtěl platit. Kolektivní vina rozhodla kohoutek zavřít. Jo, Romové jsou vynalézaví. Natáčeli ji z ústředního topení. Zdálo se, že bílí jsou chytřejší, vodu v radiátorech obarvili. Romové však tu obarvenou odtáčí…. A perou v neobarvené.

Ten nejděsivější dvanáctipatrový panelák je již několik let po smrti. Demolice byla nutná. Co dělat ovšem s těmi, co den po dni podléhají zdejší rakovině, dřevěná okna dávno shořela, za těmi ještě zdánlivě funkčními se dostávají mladí do nebe přes toluen.

Autobus mě sune do centra. Vyhýbá se kočárkům tlačeným snědými maminami. Dvanáct korun za lístek za to řídké spojení se zdá většině Chanovských moc. Tak riskují.

Most není jenom Chanov

Magistrát Mostu je krabice mezi dalšími krabicemi. Samotnému městu sebralo historické jádro uhlí. Obrovské sloje byly ale jen snem, což se zjistilo, až když starý Most lehl. Soužití Romů a Neromů tu nebylo kdovíjaké, ale velice úzké. Díky tomu může i kdekdo ze zdejších bílých říci: já je znám, vím o jejich potřebách se sdružovat, o jejich způsobu života. I řada dnešních komunálních politiků bydlela před lety společně s Romy.

Novopečený náměstek pro sociální oblast Jiří Kurcin nemluví jen o Chanovu. „Když se boural starý Most, tak se Romové usadili co nejblíž, v dnešní tzv. Stovce. Nyní je to další ‚černá' část města, tzv. Sedmistovky." Jde většinou o přízemní byty na sídlišti, které pro bílé nebyly tolik atraktivní, ale Romům naopak přízemí vyhovují. Tito Romové sem přicházejí z míst, kde se jich snaží zbavovat, hlavně z Prahy a středních Čech. Obce jim dají třeba bezúročné půjčky a oni si tu koupí byt, protože je relativně levný. Náměstek to

Text a foto: Lenka **Kučerová**

Mostecké děti

vidí jako budoucí problém. Zatím tu nefunguje žádné občanské sdružení, které by Romům pomáhalo. „Ty Sedmistovky jsou problematické i tím, že jsou tam neonacistické skupiny, které na Romy útočí," doplní informaci Iveta Milerová, znalkyně prostředí.

Vlastní práce se neničí

Do Chanova se neonacisti nehrnou. „Je tam téměř sto procent Romů," popisuje pan Jiří Bureš, který je na magistrátu šéfem přes péči o dítě. Směruje mě na tři chanovská sdružení, která mají lví podíl na jakžtakž schůdném fungování lokality. Pan Cína má partu lidí, kteří se v rámci veřejnoprospěšných prací podílejí na úklidu. Energické Ivetě Milerové leží na srdci především vzdělanost a vůbec život mladých i těch nejmenších. V rámci svých programů učí mrňata všemu, co je potřebné ke vstupu do školy. Není to jen hygiena, ale i „dorozumívací jazyk", čeština. Pan Nebesář, čistokrevný gadžo, se rozhodl věnovat se boji s nezaměstnatelností Romů. Pořádá rekvalifikační kursy, především pro stavařské profese. Absolventi to nemají lehké, slabá polovina po kursu opravdu sežene místo. Většinou ovšem opět v Chanově. Nicméně, právě to, že si člověk umí a chce opravit či vylepšit svoje bydlení, vidí to pan Nebesář jako odrazový můstek. Osvědčila se funkce a zároveň řemeslo domovník. „Ve chvíli, kdy se v domě ustanovil domovník, přestaly jeho děti dům ničit. Zakazovaly to i ostatním." Na myšlenku účasti na pořádku a opravách, či dokonce stavbě vlastního domu navázalo právě Sdružení Mostečané Mostu.

Lov hlasů

Sdružení Mostečané Mostu je trnem v oku kdekomu. Nechalo ve volebním suterénu ODS i ČSSD. Podle médií zvolilo líbivou monstrózní volební kampaň vypadlou z kasičky podnikatele Zelenky. Samotné sdružení se vylíhlo z hnízda majitele absolutní většiny nemovitostí na Mostecku, z bytového družstva Krušnohor. Podle kritiků si hlasy Sdružení prostě koupilo – na volebním mítinku se losovalo nejen o kola a počítače, ale dokonce o auta. Měli mezi sebou velice bohatého sponzora, „kapitalistu" Zelenku.

Rozložitý ředitel Krušnohoru František Ryba líbivou kampaň nepopírá. „My jsme chtěli ukázat, že když se chce, tak volby tady může vyhrát kdokoli, kdo odhadne zájmy lidí. Jestliže lidé slyší jen na peníze a dary, tak by se tamti nahoře měli zamyslet." Zajímá mě samozřejmě, jak pobídli Romy v Chanově a přiměli je volit. Prý to byla tak trochu náhoda, které pomohla výzva policie seznámit Romy s letitým projektem o svépomocném zbudování rodinných domků poblíž chanovských paneláků. Zejména mladým Romům se myšlenka svépomocné výstavby blízko paneláků zalíbila. Líbilo se jim i to, že by mohli uplatnit svoje zkušenosti z rekvalifikačních kursů.

Opoziční jazyky však tvrdí, že motivační lahůdkou byly drahé bonboniéry, které se na tomto předvolebním mítinku rozdávaly.

Ať tak či onak, důležité je, jestli „zapanelákové" domky jsou jen sliby a jestli tento projekt není v rozporu s obecnou tendencí integrace Romů. Rozhodně by nešlo o rozpouštění ghetta, ale spíše o utužení vztahu obyvatel k tomuto místu. Ten je už dnes dost silný.

„Problém je v tom, že se Chanovským z Chanova nechce," říká paní Blažková z úřadu práce a má na mysli třeba dojíždění do učilišť na druhém konci města. Někteří mají obavu z napadání, jiní nemají motivaci a jsou raději mezi svými.

Sídliště, nebo ghetto?

Úspěch Sdružení Mostečané Mostu je neoddiskutovatelný. Pár týdnů po volbách lze důvod jejich volby z chanovských Romů dostat jen stěží. Když promluvím o domcích, mávají jen rukou, zřejmě slibům přestali věřit.

„Stejně nás podvedli, slibovali pět tisíc, ale dali mi jen pět set," směje se mladý Rom. „Kecá," přidává se maminka také se smíchem a s kočárkem. Za chvíli to vypadá na serióznější hovor. „Podvedeného" mladíka ona maminka prý zaměstnává na rekonstrukci bytu. Prošel totiž místním rekvalifikačním stavařským kursem. Rekonstrukce panelových bytů je jistý předskokan výstavby domků. Ty by se stylem bydlení od toho panelového měly podstatně lišit. Mají být projektovány podle potřeb romských rodin – tedy velké společné prostory v přízemí a malé pokojíky v prvním patře. Žádný luxus, spíš stavebnice – polotovar, který by si Romové sami upravili.

Jak to ovšem dopadne s výstavbou slíbených domků, je ve hvězdách. K dotaci na stavby se nikdo moc nemá. Sdružení mínilo domky jako pilotní projekt. „Buď se ten model osvědčí, nebo ne. Ale vyzkoušet by se to mělo," říká Miroslav Fencl, novopečený radní za MSS a majitel stavební firmy.

Problémem „hluchoty státu" na dotace je zřejmě spíše podpoření setrvání lidí v Chanově. Ředitel SBD Krušnohor dává příklad ze světa. V Sydney v Austrálii navštívil bytové družstvo domorodců z Tonga, z polynéského ostrova. Ve své nové lokalitě žili po svém, dodržovali svoje rituály, pěstovali svoji kulturu. Vně se z nich stali hrdí Australané dodržující všechna pravidla soužití s ostatními obyvateli. Bez problémů.

Jak dál s ghetty?

Navzdory několikaleté státní oficiální linii Romy integrovat a tedy rozpouštět lokality větší koncentrace romského obyvatelstva ghetta vznikají. Dílem jsou umělá (vystěhovávání radnicemi z center), dílem přirozenou tendencí Romů se sdružovat. Pokud již však taková lokalita existuje, sociální práce maximálně podporovaná samosprávami a státem je nanejvýš nutná. Chanovská občanská sdružení však letos finanční podporu ze strany státu nedostala.

Martin Nebesář – ředitel domu romské kultury

Další měsíce ukážou, dojde-li ke stavbě domků. Jednu změnu však Chanov už zažil. Někdo lidem ukázal, že jsou pro něj důležití, že potřebuje jejich hlasy. Že je prostě bere jako pravoplatné voliče. Ostatní strany Chanov nenavštívily.

Text: Jarmila **Balážová** **Foto**: Marie **Benešovská**

Vnímala jsem to jako poslání

Anna Šabatová, první zástupkyně veřejného ochránce práv. Když jí v roce 2001 tehdejší prezident Václav Havel, kterého znala z disentu, navrhoval kandidaturu na zástupkyni ombudsmana, přijala. A pak dobrovolně jezdila šest let z Brna do Prahy na víkendy za svojí rodinou. A maximálně se snažila společně s kolegy novou instituci dobře zavést. Po šesti letech odchází. Zpátky do Prahy. Byla to ona, kdo u mnoha kauz (například sterilizace romských žen) sehrál důležitou roli.

Proč jste před šesti lety nabídku přijala a nakolik se vaše představy a očekávání potom naplnily, případně ne?

Velkou roli tenkrát sehrál fakt, že mě na tu funkci, která je volená Poslaneckou sněmovnou, navrhl prezident Václav Havel. Považovala jsem to za poctu a přijala to jako výzvu, která se skoro nemůže odmítnout. I dnes s odstupem času si stále myslím, že jsem udělala dobře. Celých těch šest let jsem se snažila pracovat s maximálním nasazením a doufám, že se nám podařilo vybudovat fungující instituci přátelskou k lidem, která se v rámci zákona zabývá ochranou jejich práv. Myslím, že dokázala důležitost své existence.

Ovlivňoval vaše rozhodnutí před šesti lety i fakt, že budete vlastně vytvářet image nové instituce? Otakar Motejl, vy, vaši kolegové? A že hodně záleží na vaší práci, rozjezdu, jak potom lidé budou Kancelář veřejného ochránce práv vnímat, zda jí budou věřit?

Samozřejmě to bylo podbarveno i tím. Chuť přijmout kandidaturu jako výzvu se dostavila i proto, že jsem si uvědomila, jak velkou možnost, větší, než kdy jindy, budeme mít při formování úplně nové instituce. Jak můžeme ovlivnit její fungování a důvěryhodnost.

Není asi jednoduché stát se z člověka, který měl velmi blízko k občanskému aktivismu, podepsal Chartu 77, najednou osobou, která se musí velmi striktně pohybovat v mezích zákona, hledat možnosti, jak pomoci, ale jen v těch vymezených mantinelech?

Pro mě ten přechod příliš obtížný vlastně ani nebyl. Neshledávala jsem výrazné rozdíly proti svým předchozím zaměstnáním. Ano, samozřejmě, pohybujete-li se v nějaké instituci, musíte ctít daná pravidla, zákony, zvyklosti, ale to mi nedělá velké potíže. Nejsem úplně „šílený aktivista“ a nikdy jsem jím nebyla. Vždy jsem rozvažovala i v dobách disentu, co je správné a co nikoliv, a otázky taktiky přes zásadní postoje nepovažuji za zanedbatelné. Takže to pro mě paradoxně velká změna nebyla. Opravdu zásadně se dotkla mé rodiny. Najednou jsem byla bez ní, v Brně, domů jezdila jen na víkendy. Pravda, pracovní život se mi také trochu proměnil. Pracovala jsem od rána do večera v tempu, které jsem před tím asi neměla. Mimochodem, i to byl důvod, proč jsem teď odešla, protože dalších šest let bez rodiny a v tempu, které jsem si sama nasadila, bych už asi nezvládala. Změn jsem doznala i v jistých výhodách – služební auto například. Já se ale snažila výhod ne zcela využívat. Rozhodně ne pro soukromé účely. Domů jsem raději jezdila vlakem a ve zbytku času, tedy o víkendech, žila tím nejnormálnějším životem.

V Kanceláři veřejného ochránce práv jste byla od počátku. Kdy myslíte, že lidé začali této instituce využívat naplno?

Naplno jí nevyužívají dodnes a těžko předpokládat, že budou. Koneckonců kapacitně by to ani nešlo. Ten zájem se ustálil na zhruba šesti tisících podnětech ročně. Možná bude vaše čtenáře zajímat, že šest tisíc podnětů ročně už jsme vyřizovali první rok, ale hodně se změnila struktura podnětů ve smyslu, že lidé dneska více vědí, na co si mohou stěžovat nebo v jakých oblastech tak činit mohou a v jakých nikoliv. Takže šest tisíc ročně na začátku a šest tisíc ročně teď je jiná kvalita. Řekla bych, že teď využívají ochránce daleko víc i mladší lidé.

Do těch šesti tisíc započítáváte i ty, které musíte vyřadit? A chápu-li to správně, za šest let ubylo stížností, které jsou „mimo“, lidé se zkrátka již více orientují, s čím se na vás mohou obracet?

Ano, započítávám všechny, protože všechny musíme vyřídit, všem musíme odpovědět a samozřejmě se snažíme alespoň nasměrovat na správnou instituci ty, kterým pomoci ze zákona nemůžeme. Ovšem podnětů nesprávných ubylo významně. První grafy, vzpomínám-li si správně, ukazovaly na jen deset procent případů, které byly v naší působnosti a zbytkem – devadesáti procenty – jsme se zabývat nemohli! A dnes už je to asi dvaapadesát podnětů v naší působnosti.

Prokázala podle vašeho názoru za dobu své existence Kancelář veřejného ochránce práv svoji potřebnost?

Podle mě svoji užitečnost zcela jistě prokázala, ale vždy jde samozřejmě o subjektivní pohled. Ale snad to mohu tvrdit i na základě objektivních kritérií. Dokazuje to i vysoká důvěra, kterou má Otakar Motejl u občanů. V žebříčcích konkuruje prezidentu republiky. My jsme si navíc nechali udělat i menší průzkum veřejného mínění. Ukázalo se, že si lidé, vysoké procento z nich, myslí, že instituce je užitečná. V absolutních číslech se samozřejmě u takových věcí nepohybujete nikdy, ale ty výsledky nás docela potěšily.

Lidé, s nimiž jsem hovořila a ptala se jich na pracovní zkušenosti s vámi, tvrdili, že jste velmi kreativní a vždy hledáte způsob, jak by kancelář pomoci mohla. Jak bylo obtížné definovat pro sebe, kam ještě zástupce ombudsmana může, kam už ne? Zda odmítnout kauzu, i když vás osobně zajímá?

Hranice určuje pochopitelně zákon, který nemůžete překročit, ale lze najít způsoby, jak do věci vstoupit, i když podnět přímo nespadá do naší působnosti. Musím se přiznat, že jsem svou práci chápala jako poslání a opravdu jsem se snažila vždy maximálně využít všech možností jak pomoci. K tomu přece ta

ROZHOVOR:

Text: Jarmila **Balážová** **Foto**: Marie **Benešovská**

instituce byla zřízena. Pochopitelné limity představuje zákon a kapacita lidských sil právníků.

V souvislosti s výročím Charty 77 se o vás hovořilo také jako o jedné z žen, která tento dokument podepsala. Vás poprvé zatkli v roce 1971, nemohla jste dokončit studium, poté následoval podpis Charty, váš manžel byl zatčený, čímž se zostřila pozornost státní policie vůči vám. Ovlivnilo vás toto období porušování osobní svobody, vašich lidských práv, pro práci zástupce veřejného ochránce práv?

To období bylo pro mou osobnost velmi formativní. Charta se ovšem nezabývala jenom porušováním vlastních práv, vlastně nebylo vůbec klíčové. Spíše jsme poukazovali na porušování práv ve společnosti. To alespoň pro sebe chápu jako základní, byť si myslím, že má člověk povinnost, jsou-li jeho práva porušována, se o ně brát. My se ale zabývali porušováním práv ve společnosti a byla to velice zásadní a užitečná kvalifikace v těchto podmínkách. Za druhou užitečnou kvalifikaci jsem vnímala svoji práci v Městském centru sociálních služeb a prevence. Tři roky před odchodem do Brna mě pracovně zaměstnávaly sociální služby a i tato zkušenost se myslím velmi hodila pro práci v Kanceláři veřejného ochránce práv. Porušování lidských práv v demokratické společnosti, když už k němu dochází, má trochu jinou podobu než v totalitní společnosti. Tam se porušovala zejména základní občanská a politická práva, zatímco porušování lidských práv v systému, který je neporušuje vědomě a systémově, má mnohdy podobu nějakého nedobrého organizačního uspořádání anebo že někdo překročí svou pravomoc. Nemusí si vždy uvědomovat, že tím může zasáhnout do práv jiných. Má to prostě jinou povahu a ta práce v sociálních službách mně byla velice užitečnou praxí.

Tím srovnáním jsem chtěla ještě naznačit, že člověk, který byl v izolaci, se možná dokáže více vcítit do izolace jiných, byť ta má jinou podobu.

Samozřejmě, zkušenost z vězení jsem svým způsobem zužitkovala i pracovně. Jednak si myslím, že tomu systému rozumím více než běžní lidé, a navíc prožitek osobní může opravdu pomoci vcítění se do situace jiných.

Romano voďi představuje národnostní periodikum, logicky přichází i dotaz související s tím, zda se národnostní podtext projevoval i v podnětech, které přicházely.

To je obtížné, lidé samozřejmě velmi často nepíší, jaké jsou národnosti. Pochopitelně se to někdy dá odhadovat, ale pokud to nekoresponduje s konkrétní stížností, ani se o to nepokoušíme. Psali nám pochopitelně i Romové, ale nezdá se mi, že kromě jedné oblasti, a to naprosto neutěšené bytové situace, výrazněji než stěžovatelé jiní. Bohužel právě do této oblasti jsme zasahovat nemohli. Prostě občas někdo napsal podnět týkající se důchodu, jindy dávek nebo stížnost na diskriminaci ve školství a podotýkám, že oprávněnou stížnost. Jako všichni ostatní. Musím ovšem říci, že ačkoliv bytovou oblast řešit nemůžeme, podnětů – i z řad Romů, přicházelo mnoho. I proto na situaci alespoň upozorňujeme v našich zprávách a zmíníme se o tom nepochybně i ve zprávě souhrnné. Jde totiž o neutěšený stav, který by se měl řešit.

Vy jste se setkala s mnoha palčivými problémy včetně vzniku sociálních ghett, a ačkoliv nespadají do vaší působnosti, obdrželi jste někdy stížnosti na postup samosprávy?

Setkávali jsme se s tím docela často a svým způsobem jsme se právě proto snažili o jakýsi monitoring. Nešlo zavírat oči před všemi těmi podněty. Někdy jsme se pokusili o neformální jednání s radnicí, nikoliv šetření, to nám totiž zákon neumožňuje. Nevylučuje ale jiný způsob komunikace, tak jsme se o něj pokusili. Znovu ale zdůrazňuji, že situace v této oblasti je opravdu palčivá, vyskytuje se v mnoha místech, a myslím, že by se tím politici měli systematicky zabývat.

Které kauzy se opravdu podařilo dovést do zdárného konce? Vím, že pokládám složitou otázku vzhledem k četnosti podnětů ročně, ale přesto se ji prosím pokuste zodpovědět.

Otázka opravdu složitá. Vzhledem k typu vašeho časopisu nemohu nezmínit záležitost sterilizací romských žen. Nevím, můžeme-li hovořit o zdárném konci. Ten si člověk představí, když je někomu pomoženo. V tomto případě o zdárnosti nemůže být řeč, neboť to, co se stalo, nelze odestát. Ovšem za úspěch považuji, že jsme tento problém zásadním způsobem pojmenovali a zmapovali tak, jak to před námi žádný kontrolní orgán neučinil. Tím že jsme konstatovali, že byla porušena osobnostní práva sterilizovaných žen. Šlo o obsáhlé šetření, neboť podnětů se sešlo několik desítek. Všechny jsme museli řešit individuálně, a navíc jsme zpracovali zevšeobecňující zprávu. Takže šlo o takové profilové šetření.

Ještě ke sterilizacím romských žen. Čím to, že český veřejný ochránce lidských práv na rozdíl od toho slovenského se do kauzy vložil celkem aktivně?

Kdybychom byli velcí formalisté, tak bychom řekli, že to není v naší působnosti, neboť šlo o zákroky lékařů. My jsme si ale uvědomovali, že nemůžeme zklamat důvěru v nás vloženou, a tušili jsme, že odkryjeme skutečně palčivý problém. A tak jsme šetření vedli tak, že jsme v souladu se Zákonem o veřejném ochránci práv vyzvali ministerstvo jakožto kontrolní orgán, aby se tím zabývalo, a ono se tím také zabývalo celou řadu měsíců. Poté nám poslali odpovědní činitelé výsledky a my toto jejich šetření podrobili kritickému hodnocení a vyzvali k nápravným krokům. A to slovenský veřejný ochránce práv neučinil.

Je to tím, že vás to téma opravdu zajímalo a že jste cítili potřebu se k tak závažnému tématu postavit a upozornit na něj společnost?

Ano, je to tak, mimo jiné i proto, že já osobně jsem do té doby několikrát slyšela, že se sterilizace na romských ženách prováděly, na druhé straně jsem ale neznala nikoho, kdo by byl takto poškozen, takže nejistota přetrvávala. I proto šlo o výzvu, zjistit, zda se tak opravdu dělo či nikoliv, kdo by měl nést odpovědnost a co udělat, aby se situace neopakovala.

Co vedlo k rozhodnutí, a tuším osobní důvody, práci v brněnské Kanceláři veřejného ochránce práv ukončit?

Ano, ty důvody jsou v zásadě rodinné, jak ve vztahu k manželovi, tak k dětem a k novým vnoučatům, protože mám za poslední tři roky čtyři nová vnoučata. Se všemi jsem se posledních šest let vídala jen o víkendech. A navíc rozhodnutí podpořil fakt, že jsem si nebyla jista, zda bych ve stejném tempu dokázala pracovat dalších šest let. A ten mandát je na šest let postavený.

Máte představu, čím byste se chtěla (kromě manžela a vnoučat) pracovně teď zabývat? Mám pocit, že nejste moc zahálčivý typ.

Mám úplně rámcovou představu, že bych se po nějaké době odpočinku ráda zabývala něčím v sociální oblasti. Uvidíme.

Tak nám nakonec Čunka vydali

Autor: Zdeněk **Ryšavý**

Jiří Čunek, až do 23. února starosta Vsetína, nyní senátor, místopředseda vlády ČR a předseda KDU-ČSL, byl zbaven senátorské imunity. Senátoři uhájili svou čest jen o chlup. Pouze dva hlasy rozhodly o tom, že policejní vyšetřování může Jiřího Čunka buď očistit, anebo ho čeká spravedlivý trest. Pokud je ministr Jiří Čunek přesvědčen, že se nedopustil žádného trestného činu, není přece důvod, aby vyšetřování bylo zahájeno a jméno pana Čunka v takovém případě očištěno.

Diskusní příspěvky, které jeho vydání předcházely, byly někdy opravdu zarážející. Někteří senátoři se rozhodli, že na sebe vezmou odpovědnost policistů, vyšetřovatelů a soudců v jedné osobě a sami rozhodnou o vině nebo nevině Jiřího Čunka. Ti, kteří byli proti vydání, se pasovali do všech těchto rolí a snažili se zabránit vyšetření celého případu, tak jak paradoxně v médiích požadoval sám Čunek. Při projevu v Senátu však Čunek již jaksi zapomněl o své vydání požádat. Dokonce jeho advokátka senátorům poslala dopis, ve kterém senátory žádala o nevydání svého klienta. Čunek pak tvrdil, že o dopise své advokátky nic nevěděl. Zdá se, že se Čunek naučil „velmi dobře“ pracovat s médii. Tzn. do médií říká něco, ale jeho činy jsou pak opačné. Z jeho výroků však už musejí být zmateni i jeho největší skalní příznivci.

A navíc nevkusné Čunkovo srovnání jeho obvinění s komunistickými padesátými lety už opravdu překračuje všechny meze slušného vkusu a je ostudou České republiky, že má takového ministra.

Čunek své bleskové politické kariéře na celorepublikové úrovni bezesporu vděčí i díky skandálnímu postoji ke vsetínským Romům, který bohužel většina obyvatel ČR považuje za správný. A i nyní, kdy je jeho politická kariéra ohrožena, znovu se mediálně k Romům vrací. Jeho silná slova, že Romům nedá ani korunu, jen dokazují, jak hodlá svůj propad popularity zlepšit. Populistickými gesty a prohlášeními. Je nutné dodat, že tato taktika se mu může při sbírání politických bodů nakonec vyplatit. Vyvažováním a odváděním pozornosti od svého skandálu může Čunek chlácholit i své spolustraníky, kteří za ním dosud stojí. Dokud bude body sbírat, i spolustranická kritika bude minimální. Jedině tehdy, pokud se ukáže, že Čunek táhne preference KDU-ČSL dolů, začnou ho straníci kritizovat. Čunkova pochybná popularita získaná na Romech zatím přebíjí jeho úplatkářskou aféru. Argumenty typu „vždyť úplatky berou všichni“ a „Čunek pro nás alespoň něco udělal“ jsou slyšet od jeho příznivců velmi často. Tyto argumenty jsou však naprosto nepřijatelné.

Jeho popularita klesá a v médiích se objevují stále nové a nové informace o majetku pana ministra. Například poslední informace o vlastnictví třetiny horské chaty, která byla oceněna na 500 000 Kč. Jiří Čunek ještě v prosinci tvrdil, že vlastní pouze pozemek. Půl milionu je tak trochu zakletá částka v jeho kariéře. Údajný půlmilionový úplatek, přibližně půlmilionové půjčky pro Romy na rozpadlé domky a nyní půl milionu za vlastnictví třetiny horské chaty. Když se chce, tak se za půl milionu dá pořídit docela pěkné bydlení, ale ne pro Romy.

Není nezajímavé se podívat, jak na jeho úplatkovou aféru pohlížejí ostatní strany. Postoj KSČM a ČSSD jako opozičních stran je jasný a žádají jeho okamžité odstoupení. Jiří Paroubek pak často poukazuje na podobnost Čunkova případu a případu Stanislava Grosse. Avšak tyto případy se staly v rozdílné politické situaci. Za Čunkem naopak zatím stojí koaliční partneři. V situaci, kdy vláda horko těžko získala důvěru v poslanecké sněmovně za podpory dvou přeběhlých poslanců ČSSD, by bylo velké riziko od ODS a Strany zelených trvat na odstoupení předsedy jedné z koaličních stran. Hrozilo by reálné riziko rozpadu celé vlády a to zatím nikdo nechce riskovat. Je otázka, kdy začne Čunek ve vládě vadit koaličním partnerům. Zatím „zeleným“ tolik nevadí ani Čunkovy urážky na adresu ministryně Stehlíkové, která se snaží deportovaným Romům ze Vsetína pomoci. O Stehlíkové Čunek, tak jak už je jeho zvykem, prohlásil, že problému nerozumí. Zdá se, že všichni, kdo mají jiný názor než pan ministr, jsou hlupáci a jediný patent na rozum – v případě sociálně vyloučených – vlastní pan ministr. Co na tom, že jeho pověst utrží možná časem větší šrám než některých těch „nepřizpůsobivých...“

Jiří Čunek

Jaromír Štětina

Karel Schwarzenberg

Petr Pithart

Přemysl Sobotka

Foto: www.senat.cz, www.aktualne.cz

Připravila Rena **Horvátová**

Ptáme se vás:

Souhlasíte se senátory, kteří hlasovali o vydání Jiřího Čunka k trestnímu stíhaní?

Alena Boryová
18 let, studentka odchodní akademie

Moc se o politiku nezajímám, ale dle mého názoru by určitě měli Jiřího Čunka trestně stíhat a nejen za půlmilionový úplatek, jelikož tohle by si neměl politik v této zemi dovolit. Co se týče třeba politické imunity, tak tu by podle mě neměl mít žádný politik.

Anna Badžová
33 let, romská asistentka

Tento případ jsem trošku sledovala. A myslím si, že když nebyl trestně stíhán kvůli vsetínským Romům, které vystěhoval za město, tak ať je alespoň kvůli úplatku. Přála bych si, aby na svou funkci rezignoval.

Josef Kočko
60 let, v důchodu

Vůbec politiku nesleduji, takže mi jméno Jiří Čunek vůbec nic neříká. Co se týče úplatku, tak je to samozřejmě špatné.

Michaela Rýdlová,
17 let,
na mateřské dovolené

Nemyslím si, že je to nějak velký problém, že si pan Čunek vzal od někoho a nebo za něco úplatek. Myslím si, že v české politice nebude jediný, kdo tak učinil. Podobný případ si ani nepamatuji.

Jiří Smola
24 let, student

Politiku moc nesleduji a ani si nevzpomínám na podobný případ trestního stíhaní úplatku. Ale není správné, že si vicepremiér ČR bere úplatek. Takže kdyby to záleželo na mně, určitě bych pana Čunka trestně stíhal a zbavil ho tak politické imunity. Mimo jiné, politickou imunitu bych nechal pouze na dobu určitou, nikoli doživotně.

Marie Cinová
31 let, pokojská v hotelu

Tak, aspoň lze názorně vidět, jaký je tady stát. Protože si myslím, že nejen Jiří Čunek si někdy v minulosti vzal úplatek. Takže tentokrát souhlasím s vládou, která hlasovala o vydání Jiřího Čunka k trestnímu stíhaní.

Lucie Dvořáková
25 let, molekulární genetička

Politická imunita je na jedné straně velmi dobrá, ale měla by být zcela určitě omezená pouze na dobu vykonávání funkce. Pokud jde o pana Čunka, tak si jednoznačně myslím, že pokud je nevinný, jak sám tvrdí, nemusí se ničeho bát.

Alena Burešová
50 let, úřednice

Poslanecká imunita je hodně široká. Takže by bylo nejlepší, kdyby byla pro všechny politiky časově omezena. To je ovšem asi názor i většiny naší veřejnosti. Pokud je pan Čunek nevinný, tak to je jediná možnost, jak se může jeho nevina prokázat.

Miroslav Fibich
33 let, nezaměstnaný

Po pravdě já moc do politiky nevidím, ale brát si půlmilionový úplatek asi zrovna není moc správné. Navrhoval bych případ nejen prošetřit, ale také omezit politickou imunitu. Protože je nesmysl, aby byla doživotně.

Josef Novák
23 let, student

Určitě je správné, že při středečním hlasování vydali senátoři Jiřího Čunka k trestnímu stíhání. Pokud bych měl o tom rozhodovat já, tak bych rozhodoval stejně jako naše česká vláda.

3. schůze, 6. hlasování, 07. 02. 2007

Žádost o souhlas Senátu s trestním stíháním senátora Jiřího Čunka

NÁVRH BYL PŘIJAT

PŘÍTOMNO=72	JE TŘEBA=37

[A] ANO=38	[N] NE=26	[0] NEPŘÍTOMEN=8	[X] ZDRŽEL SE=8	[T] TAJNÝ HLAS

Senátorský klub Občanské demokratické strany

X Ivan Adamec	A Milan Bureš	A Pavel Čáslava	A Pavel Eybert
X Daniela Filipiová	0 Tomáš Grulich	0 Jan Hálek	N Zdeněk Janalík
N Tomáš Jirsa	A Vítězslav Jonáš	X Tomáš Julínek	A František Kopecký
N Jaroslav Kubera	A Jiří Liška	N Bedřich Moldan	N Jan Nádvorník
N Jiří Nedoma	N Jiří Oberfalzer	A Petr Pakosta	0 Alena Palečková
N Josef Pavlata	N Miloslav Pelc	0 Jiří Pospíšil	A Václav Roubíček
A Luděk Sefzig	N Vlastimil Sehnal	A Přemysl Sobotka	0 Jiří Stříteský
A Pavel Sušický	X Richard Svoboda	N Karel Šebek	X Miroslav Škaloud
A Jiří Šneberger	N Karel Tejnora	N Tomáš Töpfer	A Vítězslav Vavroušek
X Alena Venhodová	A Václav Vlček	A Jaromír Volný	N Alexandr Vondra
N Jiří Žák			

Senátorský klub České strany sociálně demokratické

A Ivo Bárek	A Alena Gajdůšková	A Jan Hajda	A Jaromír Jermář
A Ladislav Macák	A Jan Rakušan	A Jiřina Rippelová	A Božena Sekaninová
A Ladislav Svoboda	A Milan Štěch	0 Otakar Veřovský	A Petr Vícha

Senátorský klub Křesťanské a demokratické unie - Československé strany lidové

A Karel Barták	X Jiří Čunek	N Václav Jehlička	A Adolf Jílek
A Josef Kalbáč	N Václav Koukal	N Ludmila Müllerová	A Petr Pithart
N Rostislav Slavotínek	N Milan Špaček	N Josef Vaculík	

Klub otevřené demokracie

N Jan Horník	A Martin Mejstřík	A Soňa Paukrtová	A Richard Sequens
N Karel Schwarzenberg	N Jaromír Štětina	A Jiří Zlatuška	

Senátorský klub SNK

X Václava Domšová	N Liana Janáčková	A Jana Juřenčáková	A Josef Novotný
0 Igor Petrov	N Jitka Seitlová	A Josef Zoser	

Nezařazení

0 Vlastimil Balín	A Eduard Matykiewicz		

Text: Lenka **Nádvorníková**

Popírač holocaustu
Zündel odsouzen na pět let

Zdroj: www.mittelbayerische.de

Německo, 15. 2. 2007

Nejznámější německý popírač holocaustu Ernst Zündel byl zemským soudem v Mannheimu odsouzen na pět let do vězení, dostal tak nejvyšší možný trest. Sedmašedesátiletý Zündel dříve žil v USA a Kanadě, odkud byl v roce 2005 vydán do Německa. V listopadu téhož roku s ním byl zahájen v Mannheimu proces, který se však opakovaně odkládal pro potíže s určením obhájců. Zündel jich měl hned několik, ale soud některé z nich označil za nepřijatelné. Žalobce Andreas Grossmann v závěrečné řeči poukázal na to, že Zündel dlouhodobě a soustavně popírá ve svých spisech i na webové stránce nezvratně prokázanou skutečnost, že němečtí nacisté zahubili miliony Židů. Zdůraznil, že společnost musí být před takovými osobami, jako je Zündel, chráněna. Zündel před soudem nepromluvil a zřekl se i práva na závěrečné slovo. Zündel má mezi krajně pravicovými kruhy ve světě řadu stoupenců, kteří argumentují tím, že pouze uplatňuje své právo na svobodu mínění. Také v ČR byl za podporu Zündela a šíření jeho názorů loni odsouzen ke dvěma letům vězení s podmíněným odkladem na čtyři roky dvaadvacetiletý Antonín Čermák, který uspořádal před německým velvyslanectvím demonstraci za jeho propuštění.

EU zřídila
agenturu pro lidská práva se sídlem ve Vídni

Zdroj: Fundamental Rights Agency

Vídeň, 1. 3. 2007

Lepší kontrolu dodržování lidských práv v Evropě má umožnit nová evropská agentura pro lidská práva (Fundamental Rights Agency, FRA), která od března působí ve Vídni. Organizace na ochranu lidských práv Amnesty International však už předem kritizovala novou agenturu za to, že z jejího pohledu nebude schopna čelit nejnaléhavějším výzvám v oblasti lidských práv v dnešní Evropě. Nová instituce je postavena na základech dosavadního Evropského monitorovacího střediska pro rasismus a xenofobii (EUMC), působícího rovněž ve Vídni. Nová agentura má mít kolem stovky pracovníků, kteří budou monitorovat dodržování lidských práv, rozšíření rasismu, xenofobie a antisemitismu. Až do volby nového vedení bude FRA řídit dosavadní německá ředitelka EUMC Beate Winklerová. Jak zdůraznila Brigitte Zypriesová, německá ministryně spravedlnosti, nemá FRA být v žádném případě „konkurencí pro Radu Evropy nebo Evropský soud pro lidská práva, má radit, informovat, shromažďovat informace“. FRA má podle ní efektivně působit především v těch oblastech, v nichž už má EU dalekosáhlé kompetence – například na poli udělování azylu nebo víz a svobodné volby místa výkonu práce. Na dobrovolné bázi bude agentura moci kontrolovat také spolupráci mezi policií a justicí. Podle Amnesty International se FRA bude převážně zabývat rasismem a diskriminací a bude prakticky odříznuta od všech ostatních vážných problémů ve sféře.

Život Romů na jihu Polska

Varšava, 13. 2. 2007

Romská osada Koszary leží nedaleko městečka Limanova na jihu Polska. Časopis Przekrój nedávno zveřejnil zprávu, která popisuje život zdejší komunity, kterou tvoří asi sto Romů zvaných Bergitka. Romských osad-ghett, je v Malopolsku víc, například u Krośnic, kde vyhloubené díry v zemi pod silnicí slouží coby obydlí, v Maszkowicích… Existují však i lokality jako Czarna Góra, ve kterých se úřady a sousedé snaží svým Romům pomáhat. V Koszárech čas od času napětí mezi romskou a polskou skupinou exploduje ve formě fyzických útoků. Problémem je neochota polských úředníků uznat romské načerno postavené stavby, tudíž i oficiální adresu. V občanských průkazech většiny Romů je napsáno „nepřihlášeni“, pro stát jako by neexistovali. Nejenže tudíž nemají šanci se zaměstnat, ale nemají ani nárok na stálou sociální pomoc. Ta je jen pro přihlášené k pobytu. Rodiče postižené Agnieszky Dagiové museli na příkaz stavebního úřadu rozebrat načerno postavený dům (který si postavili v osadě poté, co byli v Limanowě terčem útoku mladých Poláků) a zaplatit pokutu 20 000 zlotých (cca 146 000 Kč). Celá rodina žije z jejího důchodu 400 zlotých měsíčně (2911 Kč). Zdejší Romy trápí alkoholismus, nezaměstnanost, ale i nedostatek pitné vody, a to i když se posledních letech z vládního programu pro romskou menšinu uvolnilo 200 tisíc zlotých na stavbu vodovodu v této osadě. Připojení romských obydlí k vodovodu totiž závisí na samosprávě a úřady v Limanowě rozhodly, že nebudou připojovat trubky k načerno postaveným domům z obavy, že Romové nebudou platit stočné. O neochotě zdejších Poláků hovoří i to, že voda nedotekla ani do legální „bytovky“, kterou Romům v 70. letech postavila v Koszarech obec Limanowa. A tak se voda bere z kalné díry. O její nezávadnosti nemůže být řeč. „Vodu v Koszarech snad nikdo pořádně nezkoumal,“ připouští zmocněnec malopolského vojvody pro Romy Krzysztof Nowakowski. Adam Bartosz, ředitel etnografického muzea v Tarnowě a tvůrce první stálé expozice o Romech, pro časopis připomněl, že Bergitkové v minulosti tvrdě pracovali, například při lámání kamene při stavbě silnic. „Se zánikem pracovní povinnosti přišli Romové o jakoukoli možnost výdělku. Ve svobodném Polsku odsoudil svobodný trh nevzdělaného Cikána k neexistenci a zapomenutí,“ glosuje Bartosz.

Zdroj: www.limanova.pl

Text: Kumar **Vishwanathan**

Překlad do romštiny: Eva **Danišová**

Anna Šabatová
bez skafandru

Dobrovolníci pracující na odstraňování katastrofálních důsledků povodní v ostravské Liščině, léto 1997. Ohlédnu se, vidím drobnou ženu středního věku, jak s batůžkem a spacákem míří k nám. Nabídne pomoc, chce poznat situaci postižených lidí, vyslechne. To je mé první setkání s Annou Šabatovou, silnou a charakterní ženou, které z jejích přátel nikdo neřekne jinak než Hanko, s člověkem, pro kterého neexistují tabu, obdivuhodnou postavou českého disentu i porevolučního občanského dění. Jako zástupkyně ombudsmana vykonala nezměrné množství práce na poli lidsko-právním; právě díky tandemu Motejl-Šabatová a týmu, který kolem sebe byl schopen vytvořit, se u nás úřad veřejného ochránce práv stal respektovanou součástí státního zřízení, což rozhodně nelze říci o všech zemích, kde instituce ombudsmana existuje.

Akce na pomoc lidem postiženým záplavami v Hrušově se tehdy prodloužila na dlouhé čtyři roky. V místě obcí vyhlášeném za nevhodné k bydlení, odkud čtyřicet rodin nemělo kam jít, panoval po tu dobu stav divokého bezpráví a bezsprávi: obec se o své po povodních zubožené byty nestarala, nefungovala kanalizace, svoz odpadků, mezi polorozpadlými domy bez střech pobíhali toulaví psi. Vkročit sem nechtěli lékaři ani policie. Hanka hrušovský problém neopustila, a jakmile se stala zástupkyní veřejného ochránce práv, pustila se klikatými cestičkami do jeho řešení. Ombudsman má u nás značně omezené pravomoci a nesmí šetřit chování obce či soudu, naopak se může zabývat pouze konáním státní zprávy. Hanka se však vždy snaží najít způsob, jak situaci, v níž bylo třeba zasáhnout na pomoc lidem v nouzi, tvůrčím způsobem vyřešit. A tak to bylo i v tomto případě. Hygiena a státní stavební dozor, tj. orgány státní správy, tehdy našly v ostravské „čtvrti chudých“ tolik porušených norem, že obec byla pod hrozbou milionové pokuty okamžitě ze dne na den schopna svým obyvatelům najít náhradní bydlení, jež po celé čtyři roky neměla. Nové byty zaplacené z povodňových dotací dávno obývají policisté či úředníci, nezmohl na tom nic ani Nejvyšší kontrolní úřad. Třicet vykořeněných „povodňových“ dětí tehdy jelo do Prahy na výlet, ubytovaly je různé rodiny – chartisté, evangelíci, divadelníci. Hance a jejímu manželovi tak zůstalo krásné přátelství tří romských dětí, které hostili.

Za léta Hančina působení na úřadě ombudsmana jsme spolupracovali na mnoha projektech, které se zdály být beznadějné. Přesto pro mě Hanka vždy byla ženou schopnou trpělivě vyhledávat cestu vpřed. Chodit do terénu, přesvědčovat se na místě o situaci a především s lidmi prožívat. Svou prací tak motivovala a nasměrovala spoustu mladých lidí, spolupracovníků a zaměstnanců „ombudsmanství“. Za kauzami, jako byla sterilizace romských žen, kdy vedla a nakonec předložila vynikající, hluboce propracovanou zprávu o oprávněnosti stížností poškozených žen, za případem vystěhování lidí z bohumínského hotelového domu, kam přijela ne jako zástupkyně ombudsmana, ale jako občanka vyjadřující podporu zbylým outsiderům, za boji proti tomu, aby úřady zbytečně odebíraly děti od rodičů, ale také za případy diskriminací romských dětí psychologickými testy určenými pro majoritní společnost a za pomocí mně ve shánění prostředků na Vesničku soužití, ještě daleko dříve, než se stala zástupkyní Otakara Motejla – za všemi těmito případy a mnohými dalšími jsou stovky a stovky telefonátů, váhání a tápání, někdy i nebezpečí a prohry. Hanka pro mě ale nadále, i bez „ombudsmanství“, bude ženou otevřenou, nápomocnou, jak já říkám, člověkem bez skafandru.

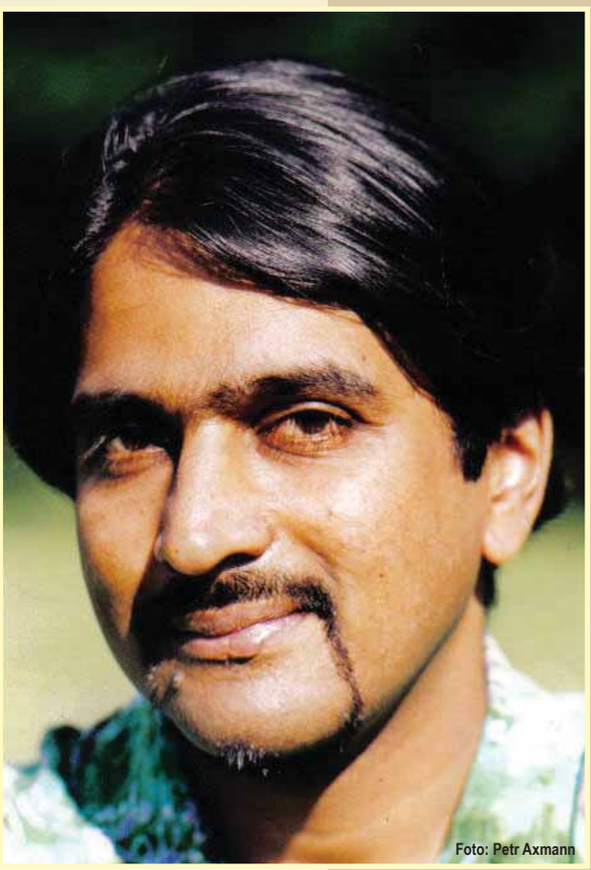

Foto: Petr Axmann

E Anna Šabatová
bijal o skafandros

O manuša, so kamenas te šegitinel, pratinenas o katastrofalne škodi pal o baro paňi andre Liščina, ľinaj 1997. Dikhav pal mande, dikhav cikneder džuvľija, džal kija amende, pro dumo lake o ruksakos the o spacakos. Kamel le manušenge te šegitinel, šunel amen. Kavka prindžarďom igen zoraľa the paťivaľa džuvľija. Vičinen la Anna Šabatová. Lakere amala la vičinen Hanko, manuš, so na prindžarel ňisavo tabu, hirošňi manušňi khatar o disidentos the andro berša pal e revolucija andro berš 1989. Pro than paš o ombudsmanos kerďa ajci buťi vaš le manušengere čačipena, o tandem Motejl-Šabatová the lengero timos, savo lenca kerelas buťi, kerenas bari lačhi buťi. Le ombusmanoskero amtos hin pro Čechi rešpektos, kada našťi phenas pal o aver štati, kaj hine o ombudsmana.

E akcija vaš o manuša pal o baro paňi Hrušovoste pes akor cirďa štar berša. Pro than o manuša našťi bešenas, bo e obcija phenďa, hoj pes odoj na del te dživel. Saranda fameľijen na has kaj te džal, akor odoj ňiko na bajinelas pal le manušengere čačipena: e obcija pal o khera na bajinelas, bo pal o baro paňi has but mosarde, e kanalizacija na džalas, o motora na phirenas vaš o kontejneri, maškar o khera bijal o dachi phirenas o rukone. Na kamenas odoj te phirel o doktora, e policija.

E Hanka khatar o hrušovsko problemos na denašľa, u sar chuďa o than paš o ombudsmanos, chuďa te kerel phari buťi - rodelas o dromoro, sar te del vast. Le ombudsmanos ke amende nane baro lav. Našťi dikhel, so keren o obciji, abo o sudi, šaj dikhel ča pal e buťi, so kerel e štatno sprava. E Hanka rodel drom, sar le manušenge andre lengeri bida te šegitinel. Na dikhel ča o vihlaški. Avka oda has the akor. E higiena the o štatno dozoris, oda hine o organa khatar e štatno sprava, akor rakhle andre ostravsko „čorikano koter“ ajci na lačhe normi, hoj e obcija šaj chuďa bari miľionovo pokuta. Pal kada e obcija maj rakhľa vaš o manuša o khera, bo daralas, hoj poťinela bari pokuta. Štar berša oda na džalas.

Andre neve khera, so sas poťinde le lovendar pal o baro paňi, bešen o manuša khatar o amti, abo andal e policija. Na džanelas oleha ňič te kerel aňi o „Nejvyšší kontrolní úřad“. Tranda „bare paňeskere“ čhavore akor gejle andre Praha pro viletos, bešenas paš o chartisti, evangelika, herci. La Hankake the lakere romeske akorestar ačhile trin bare amala khatar o romane čhavore, save paš lende akor bešenas.

Keravas la Hankaha sar has andro amtos paš o ombudsmanos pro but projekti, varesave has but phare. E Hanka has džuvľi, savi rodelas o drom anglal. Te phirel andro terenos, te dikhel prosto pro than e situacija, the te šunel le manušen avri.

Peskera buťaha cirďa pre peskeri sera but terne manušen, save kerenas pro ombudsmanstvos. Pal o kauzi sar has le romane džuvľijengeri sterilizacija, andre savi diňa igen lačhe materiala pal le džuvľijengero čačipen, pal e kauza, sar čhide avri le manušen khatar o bohuminsko hotelovo kher, kaj avľa na sar o manuš khatar o ombudsmanos, aľe sar civilno manušňi, savi del paťiv le čore manušen, pal o maribena vaš o romane čhavore, save kidenas o amti andro čhavorikane khera, aľe tiš pal e diskriminacija andro školi, kaj o romane čhavore našťi kerenas o psichologicke testi, bo has kerde vaš o majoritne čhavore, tiš mange but šegitinďa, sar mangavas o love pro gav „Vesnička soužití“, mekh sigeder sar la kerde dujto šeraľake paš o Otakaris Motejlos – pal ale savore kauzi the mekh buter aver, hin but šel telefonati, bari phari buťi, varekana tiš dar, tiš na khelďa savoro avri. The avka e Hanka andro miro jilo ačhela, the bijal o obudsmanstvos, bari lačhi džuvľi, sar me phenav, bijal o skafandros.

Text: Marie **Benešovská**

Foto: archiv festivalu Jeden svět

Jeden svět podeváté

Podeváté je již skoro podesáté a je to tedy málem výročí a já jsem ráda, že se s vámi, milí čtenáři, setkávám na stránkách Romano voďi se stejným optimismem jako minulý rok. Snad to u tohoto festivalu ani jinak nejde. Přestože člověku běhá někdy mráz po zádech, ztotožňuji se s ředitelem festivalu Igorem Blaževičem, který říká: „Hledejme společně s hrdiny našich filmů optimismus. Pokud ho mají oni, není důvod, abychom ho neměli my.“
Igor Blaževič, zakladatel festivalu Jeden svět (festival věnovaný problematice lidských práv), opět nezklamal a – pro mne záhadným – způsobem zvládal být přítomen téměř všude, usmíval se, vysvětloval, odpovídal a se svou nepřehlédnutelnou tváří a bezednou studní energie byl hlavním, a přesto nenápadným elementem festivalu.

V současné době festival Jeden svět zaujal své pevné místo a patří mezi nejvýznamnější festivaly dokumentárních filmů v Evropě. Také společnost Člověk v tísni, která již od roku 1992 funguje bez výhrad jako reprezentativní organizace ČR, pomáhá v krizových oblastech a zasazuje se o dodržování lidských práv po světě a která je zároveň mateřskou základnou festivalu, je pro mne symbolem toho, „jak věci dělat“. Nemohu nezmínit, že přesto se najdou lidé, kteří pochybují o tom, jak festival funguje a nazývají jej „byznysem s lidským utrpením“. Takovým lidem vzkazuji: „Zajděte si na film, zamyslete se a uvědomte si, že pouze označovat věci za špatné bez vysvětlení je cesta špatná, primitivní a je přesnou ukázkou toho, jak je jednoduché házet špínu na druhé bez toho, aniž by se člověk nad svými slovy zamyslel.“

Není možné obsáhnout celý festival, zmínit všechny filmy a debaty, které proběhly, a proto mi dovolte vás provést alespoň ve zkratce. Tradičně při zahájení festivalu byla udělena cena Homo Homini udělovaná osobnostem, jež se významně zasloužily o prosazování lidských práv. Odnesla si ji Světlana Gannuškinová z Ruska, která neúnavně bojuje za práva obyvatel v Čečensku. (Letos cenu věnovala jedna z nejvýznamnějších českých výtvarnic Adriena Šimotová.) Během festivalu jsme měli možnost zhlédnout velké množství filmů, rozdělených do jednotlivých sekcí:

Hlavní soutěž, Máte právo vědět a Krátké formy.
Tento rok jsem skutečně ocenila výběr dokumentů. Mnohé skalní návštěvníky by totiž již mohla přepadnout „únava“ z bolesti a beznaděje prezentované na plátně bez pozlátka a se syrovostí nezbytnou k ukázání reality skutečně takové, jaká je. Letos ale porota vybírající filmy moudře zvolila i velké množství dokumentů, které bez jediné „kapky krve“ dokázaly narušit naši stereotypní realitu žití, změnit ji z nevýrazné a šedivé na paletu výrazných a hutných barev.
Mezi takové patřily například filmy Most přes Wadi, Černé slunce či Hřbitovní klub.
Izraelský film Most přes Wadi (režie Barak Heymann) vyhrál hlavní cenu diváků a já jen mohu kvalitu potvrdit a vřele doporučit zhlédnutí. Málokomu je neznámý izraelsko-palestinský konflikt. Najít pro něj řešení není jednoduché a již roky se o to snaží mnoho politiků, leč zdá se bezvýsledně. Otevřít školu, ve které se budou společně učit izraelské a arabské děti, je ale jedna z možností, která, jak ukázal dokument, může být cestou. Kamenitou, hrbolatou, nerovnou, ale stále cestou. Dětský pohled na zmíněný konflikt byl mimochodem zcela odzbrojující a překvapivě nadčasový a vyspělý, až mrazilo. Když vám navíc desetileté dítě se zcela vážnou tváří oznámí: „…to já půjdu do armády, ve které se nestřílí, protože Arabům nechci ubližovat…“, na chvíli uvěříte tomu, že je to vlastně opravdu jednoduché, že Alláh a Ježíš spolu právě pijí kafe, a že už zítra to slunce skutečně vyjde a bude svítit. Jenže potom přijde na scénu izraelská maminka a taktéž se zcela vážnou tváří se zeptá malého arabského chlapečka: „A co si myslíš o teroristovi, který se odpálí na ulici, no?“ a jeho odpověď „myslím, že je to špatné“ kolem ní propluje bez povšimnutí. A vám dojde, že celý kávový dýchánek byla jedna velká kávová skvrna. Na slunci. V sekci krátkých filmů mne zaujal snímek I kdyby se provinila… režiséra Jeana-Gabriela Périota, který použil autentické archivní materiály a pouze za zvuku hudby a obrazu ukázal odvrácenou stranu oslav konce druhé světové války. A že slov skutečně nebylo zapotřebí k tomu, aby člověk pochopil, že zase jen ČLOVĚK je ten, který sám sobě plive do tváře, aby za to vyplísnil druhé. Dokument získal cenu Primátora hlavního města Prahy.

Non – Com spoty si na festivalu vydobyly plnohodnotné místo a to zcela právem. Jedná se o nekomerční, provokativní reklamní bloky zaměřené na sociální tematiku, které se – většinou „drasticko-zábavnou“ formou – snaží upozornit na bezpráví páchaná kolem nás, aniž si jich všímáme. Kdyby vám někdo na téma hlad v Africe řekl: „Tvůj soucit je sice hezkej, ale já potřebuju tvý prachy“, asi by to nevyznělo dvakrát hezky, ale s použitím vtipné animace a propojením souvislostí + promítnutím ve správnou chvíli na správném místě vás takový spot přesvědčí, že takhle a ne jinak to muselo být řečeno, aby „nám to došlo“. Navíc se inteligentně pobavíte.
K tématu Romové v rámci festivalu se vrátím v rozhovoru s režisérkou Jasmine Dellal o jejím uvedeném filmu Když se cesta klikatí. Nechyběly ani doprovodné akce jako debaty s režiséry, tematické diskuse, výstavy a koncerty.
Přála bych si napsat ještě mnohem a mnohem více, ale není to prakticky možné.

Hlavní cenu festivalu získal snímek Poražení a vítězové režisérů Ulrike Franke a Michaela Loekena. Snímek jsem bohužel neviděla, ale zde je zdůvodnění poroty, proč se rozhodla tak, jak se rozhodla: „Příběh ze současného světa, ve kterém pohyb kapitálu a pracovních sil řídí geopolitické uspořádání. Díky propracovanému pozorovacímu stylu se filmařům podařilo vylíčit dva odlišné světy s jejich vlastní pracovní etikou a mechanismy vykořisťování.“

Text: Marie **Benešovská**

Foto: archiv festivalu Jeden svět

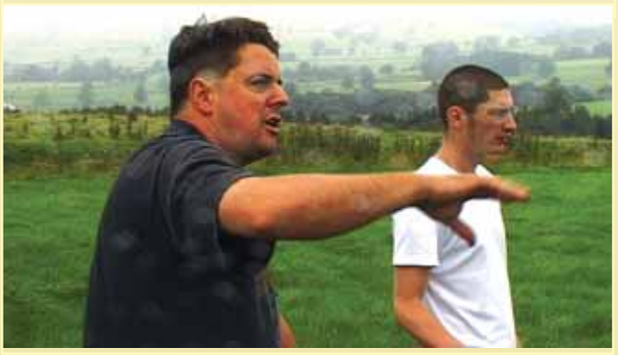

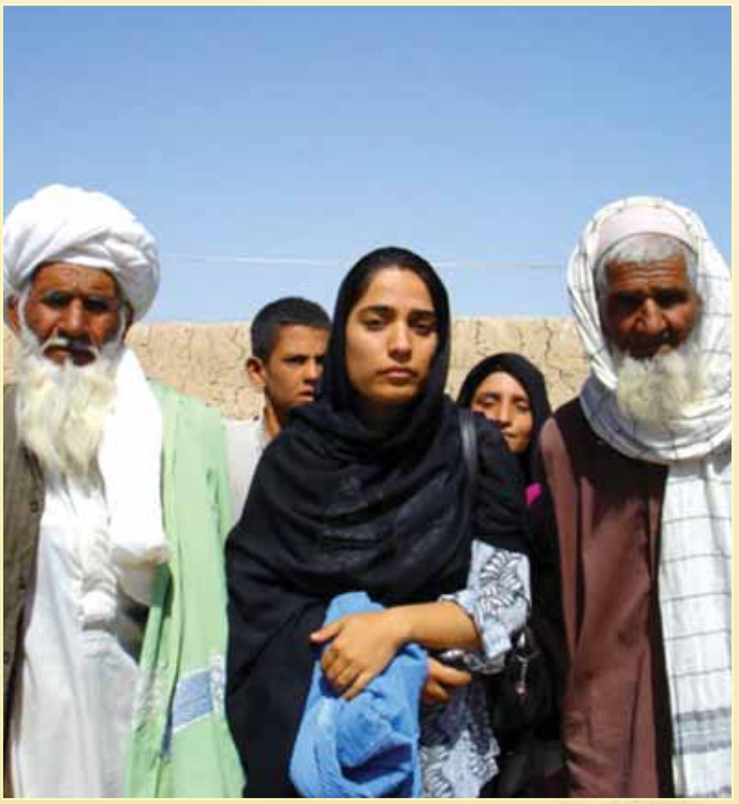

Dovolím si tedy ty z vás, které Jeden svět zajímá a rádi by se dověděli více, odkázat na festivalové stránky **www.jedensvet.cz**. Najdete tam detailní informace o celém festivalu i o společnosti Člověk v tísni.

Minulý rok jsem se loučila slovy o změně, která má začít u nás – v nás, letos nám všem přeji hodně optimismu a životního nadhledu. Bude to balzám nejen na duši, ale i pro naše okolí.

Text a foto: Marie **Benešovská**

Rozhovor s Jasmine Dellal

Foto: Jana Tržilová

Jasmine Dellal

- narozena v Anglii, kde vyrůstala, mnoho času ale strávila v Indii, kde žili její prarodiče
- studovala španělštinu, francouzštinu a literaturu v Oxfordu, poté žurnalistiku a dokument na univerzitě v Berkley
- natáčí dokumenty zaměřené na sociální tematiku, vlastní produkční studio Little Dust Productions v NYC, kde v současné době žije

Filmy :
- American Gypsy
- Freedom Writers
- She Says
- When the Road Bends/ Když se cesta klikatí

První otázka směřuje až do daleké Indie, kde jsi žila se svými prarodiči…
To musím uvést na pravou míru. V Indii jsem nežila, ale navštěvovala jsem Indii každý rok od svých šesti let. Žili tam mí prarodiče a nyní se tam přestěhovala i moje matka.

Aha. Měla tedy Indie nějaký vliv na tvé rozhodování o tématu natáčení? Jak víme, Romové jsou původem z Indie.
Svůj první film s romskou tematikou jsem začala natáčet krátce poté, co se mi cestou z Indie do Kalifornie dostala do rukou kniha „Cikáni" od nizozemského autora Jana Yoorse. Cesta byla dlouhá, 24 hodin, celá věčnost… a pak mi došlo, že Romům ta samá cesta trvala tisíc let, takže mých 24 hodin není tak zlých. Když jsem byla zpět doma, začala jsem se více zajímat o to, jak jsou Romové v mém okolí vnímáni. Studovala jsem v Berkley, což je možná „politicky nejkorektnější místo". A i přes tuto korektnost tam byli lidé, kteří nevybíravým způsobem hovořili o Romech, varovali před nimi, tvrdili, jak jsou nebezpeční. Vnímala jsem ten velký kontrast – a zde se vracím k Indii – a dvěma způsobům vnímání této země. První – Indie je chudá a špinavá a člověk tam musí být opatrný, aby nebyl napaden či okraden, druhý – je to překrásná zem, kde člověk nachází svou duši, hare Krišnu… etc. A právě proto, že jsem tam strávila tolik času, vím, že pravda nikdy není extrém. Takové dva extrémní pohledy jsou stejné v případě Romů. Buď jsou špinaví, chudí a okradou vás, nebo vám otevřou duši, mají v sobě magické kouzlo etc. A protože jsou si ta přirovnání tak podobná, bylo mi jasné, že stejně jako u Indie i u Romů bude pravda někde jinde. Zajímalo mne to. A to byl moment, který rozhodl, co a proč chci natáčet. Impuls pro můj první film „American gypsy".

Chybí mi zde ještě jedno pojítko. Ty jsi přece studovala jazyky a literaturu, jak ses tedy dostala ke kameře, režii a k natáčení dokumentů?
Když jsem dostudovala univerzitu, byla jsem velmi idealistická osoba. Rozhodla jsem se, že než opustím tuto planetu, chci udělat něco, co po mně zůstane a co udělá toto místo o malinkatý kousíček lepší. Nemůžu změnit celý svět, ale můžu mít nepatrný vliv. Nejlépe to jde, pokud je člověk politik, ale já bych byla příšerný politik, vážně, nepamatuji si jména, neumím tak a tak vystupovat… hledala jsem jinou variantu. Dokument – film – může působit na lidi, dává prostor k zamyšlení nebo prostě jen dává možnost vidět lidi kolem nás jako LIDI. Zní to hloupě, jistě že víme, že jsme všichni lidé, ale uvědomit si originalitu a jedinečnost každé lidské bytosti už tak snadné není. Zde potřebujeme pomoc.
Přihlásila jsem se tedy na studium dokumentaristiky.

Jak vznikal tvůj nový film „When the Road Bends"?
Když jsem dotočila „American Gypsy", někdo právě organizoval v Americe koncert cikánské hudby a doslechl se, že jedna bláznivá ženská dotočila film k podobné tematice, zná to prostředí a možná by ji bavilo natočit dokument o tomto koncertě… Oslovili mě a já jsem to brala jako dobrou zábavu. Ale když jsem pak pozorovala všechny ty hudebníky, kteří hovořili tolika odlišnými jazyky, nicméně ve tři hodiny ráno byli schopni se sejít v hotelovém pokoji, měnit si mezi sebou nástroje, na které předtím často ani nehráli a najednou hráli a to všichni společně, komunikovali očima, s obrovskou láskou. Možná ne tou romantickou, ale láskou, která dává vnímat jejich sílu a hluboké porozumění mezi nimi. Je to jako magnet. Byl to neuvěřitelný zážitek. Poprosila jsem organizátory, jestli se bude podobná koncertní akce opakovat, ráda bych byla přitom. Povedlo se… Do roka jsem začala natáčet turné kapel Fanfare, Maharaja, Esma, Taraf, Antonia a Chuan.

Ve filmu je spousta hudby... Co znamená hudba pro tebe?
Bohužel nehraji na žádný nástroj ani neumím zpívat, ale doufám, že se mi to poštěstí v příštím životě. Ale vážně… Myslím, že dobrá hudba se může dotknout duše takovým způsobem, jakým to slova nikdy nedokážou. Pro mne procítit společně s někým hudbu skutečně hluboce, to je pocit v srdci, je to jako čistá komunikace mezi mým a tvým srdcem. Ryzí komunikace.

Mám otázku, která se týká stereotypů… Znám mnoho dokumentaristů z celého světa, a velká část z nich při natáčení filmů o Romech volí oblast hudby. Ta je totiž vizuálně atraktivní pro kameru, zároveň přitažlivá pro návštěvníky filmu – většina z nich romskou hudbu miluje. Je tedy „snazší" prezentovat romskou kulturu skrze dokumenty o romských muzikantech, protože to je něco, co majoritní společnost akceptuje a „obdivuje" (chce). Neobávala ses takového pohledu na film?
Můj první film o Romech se hudby vůbec netýkal. Ale byl také poměrně blízko stereotypnímu vnímání Romů. Jistě, bylo by jednodušší volit jako hlavní postavu Roma, který je naprostým opakem stereotypu. „Hodného." Zvolila jsem ale muže, který naopak vše „potvrzuje" – je velmi hlučný, pohybuje se na hraně zákona… nechtěla jsem, aby film byl „jen o dobrém Romovi", právě o té „líbivosti" spojené s hudbou. Lidé pak říkají – ale ten Rom, kterého znám já, tak dobrý není.
Ve svém filmu, prvním i druhém, jsem chtěla ukázat, že nelze takto Romy dělit. Romové, kteří vystupují na pódiu, jsou zároveň Romové, které nechcete potkávat, protože nevíte, že to jsou oni skvělí muzikanti.
Když vidím návštěvníky romských koncertů, kteří pouze pro tento jeden večer obléknou dlouhé sukně, velké zlaté náušnice atd., je to jako „Halloween Gypsies". Jako by si mysleli, že hudebníci – ti dobří Romové – se po koncertě vypaří a objeví se zase až na jiném koncertě. A co se děje mezi tím?
Je velmi zlé, když lidé tleskají romské hudbě, a pak jdou domů a dál „nechtějí cikána jako souseda". Tak TO ničemu nepomáhá a je to pro mne neakceptovatelné.

Tvůj film již žije svým vlastním životem, ale měnila bys něco ty?
Tolik věcí bych chtěla změnit! Říká se, že film nikdy není dotočený, pouze natáčení skončí. Ráda bych, aby sociální poslání tohoto filmu bylo jasnější, aby hudba měla větší prostor, film by měl být „jednodušší", vtěsnat fakta na plátno… Asi jsem stále ještě mladá filmařka. Možná ne věkem, ale co se týče řemesla ano.

Jak vidíš Romy v budoucnosti? Jaké bude jejich „místo" ve společnosti?
Přibližně jednou za deset let se někdo ozve s tím, že právě teď nastala doba, kdy romská kultura a komunita už v podstatě neexistuje a definitivně zaniká. Je to jako s tím stromem v bouři. Ten, který bouři ustojí, nemusí být ten nejsilnější a nejpevnější. Ale ten, který je dostatečně ohebný na to, aby se nezlomil. A taková je romská komunita. Dokáže se adaptovat do každého místa, je ohebná v bouři politické, náboženské i „zeměpisné", ale nikde nevidím její zánik. Naopak.

Ve filmu se objeví Johnny Depp, který mimochodem moc hezky říká: „Bylo by skvělé, kdyby lidé měli možnost poznat Romy zblízka a pochopit tak více o sobě – totiž že lež o Romech, které věřili, byla lží jejich vlastního života." Na závěr jedna osobní otázka: Tvůj film – Johnny Depp – jeho telefonní číslo? *(smích)*
Také bych ho chtěla mít (smích).

Děkuji za rozhovor!

Text: Lenka **Nádvorníková**

Foto: Iren **Stehli**

Objevte svět romské knihy

Minule jsme tuto rubriku zahájili kratším literárním útvarem – pohádkou. V tomto čísle vám představíme autobiografický román Eleny Lackové Narodila jsem se pod šťastnou hvězdou, který bezesporu patří k tomu nejlepšímu, co bylo Romem napsáno.

Foto: Jana Tržilová

O úrovni a ohlasu tohoto románu svědčí i to, že dosud vyšel anglicky, francouzsky, v ruštině a maďarštině, bohužel zatím ne v romštině. Vyprávění ze života Eleny Lackové osm let natáčela, zpracovala a do češtiny přeložila Milena Hübschmannová, jež v předmluvě ke knize vzpomíná: „Zpočátku, když jsem před Ilonu (pozn. red.: Elena je oficiální křestní jméno, rodina a přátelé Lackovou oslovovali Ilono) postavila mikrofon, měla tendenci mluvit slovensky. Mluví slovensky výborně, kultivovaně, bez nejmenšího ‚cikánského' přízvuku, má velkou slovní zásobu a přesto to není ono. V jejím romském projevu jsou každé slovo, každý obrat, každá věta přesně napojeny na prolnutí její bytosti se skutečností, o které vypráví."

Elena Lacková se narodila v rodině hudebníka Mikuláše Doktora v romské osadě ve Velkém Šariši, kde také založila první romské ochotnické divadlo na Slovensku. Jako první romská žena ze Slovenska získala vysokoškolské vzdělání, a to na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Psala verše, pohádky (Romské pohádky – Romane paramisa), povídky (Holocaust Romů v povídkách Eleny Lackové), hry divadelní (Horiaci cigánsky tábor, Veľký primáš Baro – Baro primašis, Nový život, Hrbatý Maren) a rozhlasové (Žužika, tato hra v režii Josefa Melče byla v roce 1989 odměněna na festivalu rozhlasové hry Prix Bohemia v Plzni)… Ve své tvorbě se Lacková snažila upozorňovat na dosud málo známý romský holocaust a partyzánský odboj Romů v období druhé světové války. Za svou činnost byla v roce 2001 slovenským prezidentem odměněna státním vyznamenáním, Řádem Ľudovíta Štúra III. třídy.

Narodila jsem se pod šťastnou hvězdou – Uľiľom tel bachtaľi čercheň je životopisné vyprávění zajímavé nejen literárně, ale také historicky a etnologicky. Lackové se na základě příběhů a historek jejího života podařilo zcela přirozeně vytvořit a čtenářovi předat obraz dnes už zmizelé každodenní reality romské osady jejího dětství. Zobrazila tradičně idylický obraz původního romského společenství, ale zároveň nevypustila ze svých vzpomínek těžké a tragické okamžiky hmotné bídy a společenských antipatií ze strany majority i svá zklamání a deziluze, zvláště z období komunismu. Na pozadí příběhu jedné romské ženy se vyjevuje obecnější pravda o peripetii slovenských Romů ve 20. století. Přesto v knize převažuje humor a určitá lehkost, snad pramenící z víry ve šťastný osud pisatelky. Pro neromského čtenáře působí až magicky a fantaskně romské pověry, rituály a zvyky, úsměvné příhody pramenící ze společenské komunikace souputníků Lackové. Překladatelka Milena Hübschmannová převedla často velmi těžko přeložitelné kletby a přání, oslovení, přísloví tak, že jsou pochopitelná a přístupná i Čechům, a přitom je z textu stále patrný romský zdroj, od kterého se snažila odklonit co nejméně, a zachovat tak jedinečnou stavbu a výrazové prostředky romštiny.

Naši muži se neprali. Byli jsme lavutariko vatra, hudebnická osada. Říká se: „Co si může dovolit hudebník, to si nemůže dovolit degeš – a co si může dovolit degeš, to si nesmí dovolit hudebník." Degeš se nikdy nezmohl na to, aby nosil černé šaty a bílou košili – a hudebník se zase nesměl zamíchat do rvačky, protože by se to neslučovalo s jeho důstojností. A také – jak by hrál, kdyby přišel třeba o prsty? Zato ženské! V osadě byly neustálé hádky – ale spíš proto, aby bylo nějaké vzrušení. Jednou se dvě švagrové popraly tak, že jedna druhé ukousla prst. Málem se jím udusila, museli ji chytit za nohy a pověsit hlavou dolů. Některé ženské dostávaly takové záchvaty vzteku, že to s nimi mlátilo jako při padoucnici. Jiná si jí pak musela sednout holým zadkem na obličej, aby ji to přešlo. Jenomže romaňi choľi sar balvaj – avel, džal, romský hněv je jako vítr – přijde, odejde. Ráno se ženské pohádaly, v poledne spolu ještě nemluvily, ale jedna druhé už posílala po dítěti ochutnat, co uvařila. A večer byly zas ty nejlepší kamarádky.

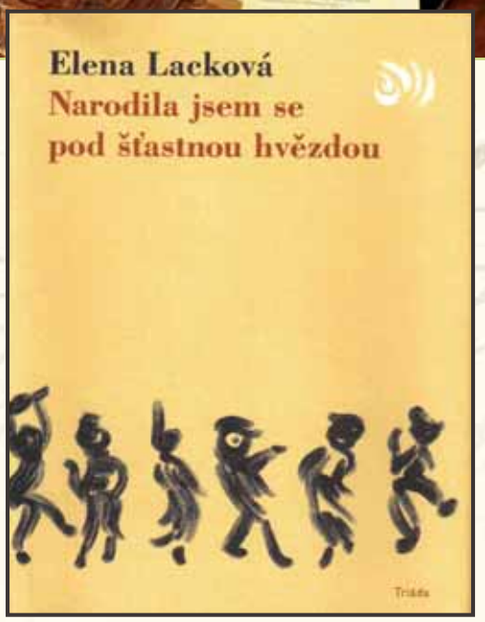

Kniha poprvé vyšla v roce 1997 v nakladatelství Triáda v Praze.

Elena Lacková spolu s Milenou Hübschmannovou

Text a foto: Tomáš Holub

Cíl je jasný – olympijské hry

Robert Hauer (14) je typický romský mladík, který má své sny a cíle. Robert je rodilý Pražák a nyní bydlí na Jižním Městě. Studuje základní školu, prospěch má dobrý, ale ještě nemá zcela jasno, jaká bude jeho budoucnost v jeho dalším vzdělávání. Jasno má však v jedné věci. Prioritou je pro něho sport, ve kterém vyniká a který ho baví. Tím sportem je box. To, že má Robert box v krvi, je vidět hned na první pohled při tréninku. Zásluhu na Robertových úspěších má jeho strýc Antonín Hauer. Pan Hauer je velmi uznávaný boxer a trenér, který dříve patřil mezi vynikající boxerskou špičku v ČR. Vůbec celá Robertova rodina, na které Robert velmi lpí, je silně spjata s boxem. Robert říká: „Když mám nějaké důležité utkání, tak mě přijde podpořit skoro celá rodina.“ Za to jim je mladý Robert vděčný, protože rodina ho v boxu podporuje, a to je také jeden z důvodů, proč Robert vyhrává.

Robert je na svůj věk dost vyspělý a samostatný. Box ho naučil mnohé, co může uplatnit i ve svém běžném životě. Boxovat začal ve svých jedenácti letech. Tehdy ještě malého Roberta do Palaestry přivedl jeho strýc Tonda. Robert zavzpomínal a říká: „Strejda mi řekl, že mám na to, být dobrým boxerem, tak ať to zkusím.“ Od prvního okamžiku se Robertovi box natolik zalíbil, že s ním nehodlá jen tak přestat.

Našel si kamarády, nemusel se beznadějně a zbytečně potulovat po ulicích a hlavně se v Palaestře naučil mnoho potřebných věcí do života. Palaestra je klub, do kterého Robert dochází na tréninky již čtvrtým rokem. Mnozí tento boxerský klub už znají, ale pro neznalé podotkneme, že v něm Jan Balog a Antonín Hauer vyučují umění boxu od roku 1999 a mají veliké úspěchy, neboť vychovali mnoho skvělých borců.

Jedním z nich je samozřejmě Robert. On sám se může pyšnit 1. místem z memoriálu Oldřicha Markoviče, dále se jako 2. umístil na memoriálu Václava Haši a největším jeho úspěchem jsou dvě bronzové medaile z Mistrovství ČR, nejprve v roce 2003, a poté v roce 2005 v Karviné, kde ale Robert sám sebe i trenéry zklamal, neboť měl získat zlato. Robert vypráví, jak je někdy těžké, když se podcení soupeř. Právě tuto chybu na MR 2005 udělal, a proto nepostoupil do finále. Robert říká: „Tato prohra mě posílila do dalších zápasů, už soupeře nikdy nepodcením.“ Robert od tohoto mistrovství téměř všechny zápasy vyhrál. V jeho váze, tj. váze do 57 kg, je opravdu velice dobrý. Volí technický styl od silového boje a svého soupeře se snaží co nejvíce nachytat při chybách. Mluví se o něm jako o nejtechničtějším boxerovi vůbec. Někdo zas říká, že až vyroste, bude nejlepším boxerem své doby. Jeho boxerským idolem je Mohammad Ali. O Alim se říká, že v ringu létal jako motýlek a píchal jako včelka, neboť i on kladl velký důraz na techniku a lehkost. V tom se jejich styly podobají. Roberta jsem několikrát viděl boxovat a je pravda, že podívaná na jeho zápas je doslova pastvou pro oči. Když je v ringu, diváci se opravdu nedočkají beznadějného plácání rukama a bitky, ale uvidí technický zápas na velmi vysoké úrovni, což činí Roberta při jeho nízkém věku výjimečným.

Mladý reprezentant ČR však tento um nemá zadarmo, ale je to výsledek těžké dřiny a velikého odříkání. Robert trénuje až pětkrát do týdne, musí si hlídat svou boxerskou váhu a nesmí dělat takříkajíc nic, co by ho mohlo oslabit. Robert říká: „Kluci v mém věku si dělají, co chtějí. Nemají většinou žádné povinnosti, ale já musím hodně makat, a ani mi nezbývá čas na zábavu.“ Fakt je, že mladý Robert je ve věku, kdy ho lákají různé věci, které by mohly ohrozit jeho kariéru. Robert však myslí dopředu a dobře ví, že pokud to vydrží, bude jednou vrcholovým sportovcem. Cílem mladého boxera je dostat se na olympijské hry. Když mi Robert na tuto otázku odpovídal, bylo vidět, jak je jeho touha zúčastnit se a uspět na nich silná a upřímná.

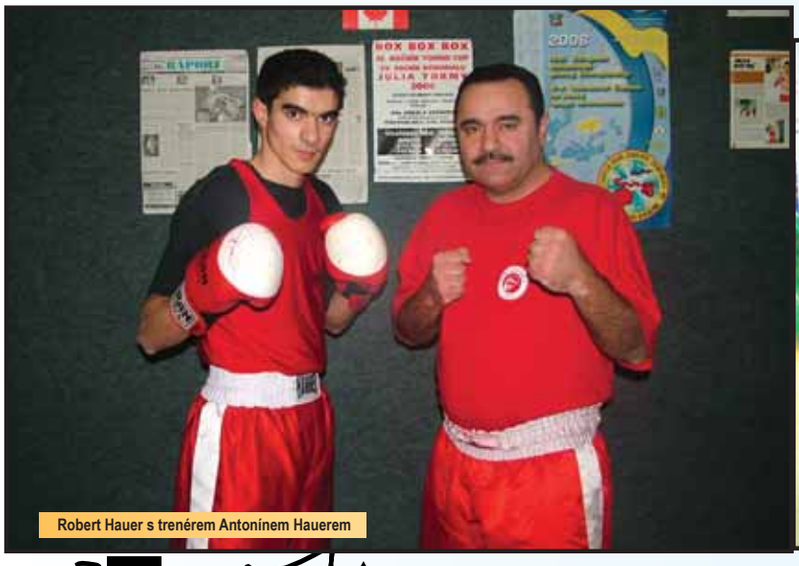

Robert Hauer s trenérem Antonínem Hauerem

Text a foto: Tomáš **Bystrý**

Charta 77 našima očima

Letos uplynulo celých třicet let od zveřejnění textu prohlášení Charty 77, občanského sdružení, které v době komunistického režimu bojovalo za rozšíření občanských a politických svobod tehdejších československých občanů. O Chartě 77 jste jistě slyšeli ve škole. A pokud ne, nebo se o politiku moc nezajímáte, rubrika Našima očima vám „naservíruje“ to, co by vás zajímat skutečně mohlo. Už před třiceti lety se totiž řešily problémy spjaté s romskými dětmi a mládeží, které jsou i dnes stále aktuální a zdají se být stále neřešitelnými…
V anketní otázce jsme se ptali teenagerů, zda něco o Chartě 77 vědí, zda znají nějaké představitele tohoto sdružení a jestli by i oni sami veřejně bojovali za občanská práva v době komunismu. A jaký vztah mají vůbec k politickým záležitostem v naší zemi? Napište nám i vy!

Podělte se s námi o své názory na romea@romea.cz nebo na tomasbystry@seznam.cz!

Mirek,
21 let, recepční
O politiku se moc nezajímám. Ve vládě jsou jen samí podvodníci, a to k ničemu nevede. O Chartě 77 toho moc nevím. To byla snad nějaká charita, ne? A jestli bych bojoval za práva občanů v téhle zemi? To tedy nevím, na to se asi hned odpovědět nedá.

Vojta,
20 let, restaurátor
Charta 77? Něco jsem nedávno slyšel v televizi o tom, že snad před třiceti lety byla založena, ale to je tak vše, co o tom vím. Bez politiky bych se dokázal obejít. Zvlášť když den co den slyšíte v médiích o korupci ve vládě.

Michaela,
19 let, studentka obchodní akademie
Díky pořadu České televize Ženy Charty 77 mám možnost se o této organizaci dozvědět mnohem víc než třeba ze školy. V této době, kdy se o ní díky jejímu třicetiletému výročí v médiích mluví, mám hned o Chartě 77 větší přehled. Například jsem nevěděla, že v ní působil i Václav Havel.

Radka,
21 let, VOŠ mezinárodních a veřejných vztahů
O politiku se zajímám už dlouho, proto jsem si zvolila studium právě na škole, ve které se politikou zabýváme často. O Chartě 77 jsme měli také velmi zajímavou debatu. Chartisté museli být a jsou skvělí lidé. Bojovat za občanská práva i přesto, že byli zavíráni do vězení, je ctihodné.

Minirozhovor nejen o Chartě 77

PhDr. Jiřina Šiklová, CSc., vystudovala historii a filozofii na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, kterou absolvovala v roce 1958. Po krátkém působení na této fakultě se v roce 1965 podílela na založení katedry sociologie FF UK, kde se zabývala problematikou mládeže a studentského hnutí. V roce 1995 získala ocenění Žena Evropy za svůj přínos integraci Evropy. V roce 1999 jí byla prezidentem republiky udělena Medaile za zásluhy 1. stupně. V únoru 2000 získala medaili Alice Masarykové za zásluhy o rozvoj sociální práce v ČR. Krom jiného se zajímá i o národnostní problémy a vyučovala sociologii v mediálním kursu pro mladé romské novináře.

Zdroj www.radio.cz

Charta 77 se krom jiného zabývala i otázkou neúspěšnosti romských žáků v českých a slovenských školách. Problém byl řešen tím, že romské děti byly přeřazovány do zvláštních škol určených pro děti s podprůměrnou inteligencí. Tento problém je stále v českém školství aktuální. Proč si myslíte, že tato otázka, kterou se už před třiceti lety chartisté zabývali, se zdá stále neřešitelná?
Protože romské děti vyrůstají v prostředí, které je nemotivuje k výkonům ve škole, a jejich znalosti českého jazyka jsou nižší, než je průměr.

V dokumentu Charty 77 O postavení Cikánů v Československu zmiňují chartisté jako hlavní příčinu výše zmíněného problému to, že neexistují romské školy, které by přirozeně navazovaly na romskou kulturu a rozvíjely by ji. Myslíte si, že i v aktuální době je to stále hlavní příčina? Vy osobně byste byla pro zřízení základních „romských škol“?
Vytvoření základních romských škol vedených v romštině by vedlo k ještě větší izolaci romských dětí, než je to dnes. Pak by přechod na běžné školství byl zcela vyloučen, protože by se děti nedomluvily a nerozuměly by. Řešení je v zavádění předškolní výchovy pro romské děti, během které by se vyrovnaly jejich jazykové znalosti ještě před nástupem do školy. Pak by mohly pokračovat s ostatními a nebyly by vyčleněny.

Chybí i vám na českých školách v hodinách dějepisu či občanské nauky zmínky o Romech na našem území?
Zmínky o Romech v osnovách pro vyučování jsou již dány. Existují výborné učebnice doplňující znalosti i pro učitele. Například Romský dějepis. Ale asi není ve školách čas a zájem toto vyučovat většinové obyvatelstvo.

Nejtruchlivější kapitolou, která se již ve zmíněném dokumentu objevuje, jsou „soudní rozhodnutí o umístění romských dětí v dětských domovech proti vůli rodičů schopných dítě vychovávat...“ Také stále aktuální téma. Liší se ale i přesto dnešní situace v tomto ohledu od situace před třiceti lety? Není řada romských dětí umísťována do dětských domovů také kvůli školní docházce a ne z důvodu „neschopných“ rodičů?
Na to neznám odpověď. Abychom ji znali,museli bychom napřed přešetřit všechny důvody, pro které byly děti v minulých letech odebrány z rodin a umístěny do dětských domovů. Těžko by se to posuzovalo, protože neschopnost rodičů děti vychovávat je obvykle provázena i jejich nezájmem posílat děti do školy.

Text: Stanislava **Ondová**

Sociální podnikání není soutěž v modelingu

Foto © www.vojtechvlk.com

Jozef Baláž se narodil před jednatřiceti lety v Bruntálu. V roce 1995 absolvoval studium na Střední umělecké škole varhanářské, s tím se však nespokojil, a tak v loňském roce dokončil magisterské studium, obor sociální práce pro romskou komunitu na Univerzitě Konstantina Filozofa v Nitře. Nicméně ani to panu Balážovi nestačilo, a tak v současné době dálkově studuje dvousemestrální program Akademie sociálního podnikání a jednoletý studijní program pro upevnění manažerských dovedností Půvab managementu. Pracuje jako romský poradce a od roku 1997 působí i v občanském sdružení Liga, v němž je čestným předsedou správní rady. Toto působení ve sdružení mu letos vyneslo veliké „vyznamenání“, byl totiž nominován v prestižní celorepublikové soutěži Sociálně prospěšný podnikatel 2006.

Jako romský poradce se setkává s nejrůznějšími problémy, radí svým svěřencům v oblasti sociální politiky a vyhledává pro ně pracovní příležitosti. Z pozice předsedy správní rady Ligy vymýšlí vize různých vzdělávacích projektů a zaměstnaneckých programů, které se snaží „šít“ na míru romské komunitě v Bruntálu. Liga má dnes 54 zaměstnanců, z toho je polovina Romů a polovina Neromů. Toto rozdělení má podle pana Baláže nejen sociálně prospěšný důvod – integraci romské společnosti, ale hlavním důvodem je snaha o konkurenci a zvyšování schopností romských pracovníků. Proto jsou všechny pracovní týmy z padesáti procent romské a z padesáti neromské. Tím pan Baláž pomáhá Romům nabýt potřebné sebevědomí na pracovním trhu. Mezi nejzásadnější a nejpřínosnější patří mimo jiné určitě ty projekty, které Liga realizovala v minulých letech. Například Zelená dílna zaměřená na recyklaci elektroodpadů zaměstnává 24 zdravotně postižených. Mezi další zrealizované projekty patřil projekt Romské pracovní a úklidové čety, který se rozvinul do dnešní podoby čety, která staví domy téměř na klíč; na těchto projektech Liga spolupracuje s o. s. Vzájemné soužití Ostrava a Jekhetane Ostrava.

To však je jen střípek z toho, čím vším se sdružení zabývá. Právě za podobné projekty byl pan Baláž nominován na cenu za nejlepšího sociálního podnikatele. „V první řadě chci říct, že toto ocenění patří nejen mně, ale také mým kolegům, přátelům a rodině, všem, kteří jsou mi oporou v těžkých chvílích. Já přicházím s vizí a spojuji vize s pracovitými lidmi. Takže toto ocenění je také oceněním všech lidí, se kterými spolupracuji, a je jich mnoho,“ říká pan Baláž. Na otázku, jak vidí svoji šanci na úspěch, odpověděl velmi realisticky: „Sociální práce nebo sociální podnikání není soutěž v modelingu, ve které soutěžící podřizují vše tomu, aby dosáhli vítězství v soutěži. Upřímně si přeji, aby soutěž o sociálně prospěšného podnikatele roku 2006 vyhrála osobnost, která nejen že byla úspěšná ve svém podnikání a svými aktivitami pomohla mnoha lidem, ale také aby to byla osobnost, která dokáže využít úspěchu této soutěže, aby vytvořila další prostor pro sociální podnikání, inspirovala další podnikatele nebo aktivisty k projektům, jejichž životnost nekončí vyčerpáním grantových finančních prostředků.“

Pan Baláž ovšem nežije pouze svou prací. Velmi důležitá je pro něj rodina. Rád věnuje svůj čas synovi. Je to dítě plné energie, pro kterého, jak pan Baláž říká, je v současné době nejdůležitější fotbal, a tak již v nízkém věku reprezentuje Bruntál v mladší přípravce fotbalového klubu. O jeho budoucnosti ví pan Baláž s určitostí jednu věc: „Můj syn bude určitě dál studovat.“ Vzhledem ke své vytíženosti nemá tento muž mnoho času na koníčky. Jeho největším hobby je jeho práce a někdy si rád zahraje na piano. „V osobním životě mám dědečkovský sen. Chtěl bych žít tak, abych v budoucnu směl sedět na houpací židli u krbu s hořícím dřevem a měl co vyprávět vnoučatům, a to tak, abych je nenudil a ony chtěly mé životní zkušenosti přinejmenším poslouchat, z některých se poučit, a v ideálním případě by si mohly vzít i příklad.“ V pracovním životě by chtěl přispět ke změnám sociální politiky v ČR. Změny považuje za nezbytné, protože současná sociální politika klade důraz na naplnění materiálních hodnot a zcela ignoruje skutečnost, že klient si přestává uvědomovat hodnoty mezilidských vztahů, společenské příslušnosti, hodnoty věcí, protože dostává hodnoty, aniž by si je musel zaplatit nebo zasloužit. Tímto hlavně podle slov pana Baláže ztrácí hodnotu vnímání vlastního Já. „Člověk má jen takovou cenu, jakou si sám stanoví, přičemž cena je vždy podložena nějakou hodnotou, a tím nemám na mysli pouze materiální hodnoty,“ vzkazuje pan Baláž. Pan Baláž se ve finále nestal sociálně nejprospěšnějším podnikatelem roku, ale velmi kladným způsobem na sebe upozornil veřejnost. „Porota velmi dlouze diskutovala o vítězi a musím přiznat, že pan Baláž prohrál s panem Sedláčkem jen o malinký chlup. Pan Baláž byl velmi silný soupeř a já osobně si velmi vážím jeho práce. Doufám, že se nominace pro něj stane motivací do budoucích let,“ řekla koordinátorka Sociálně prospěšného podnikatele roku paní Monika Mudranincová.

Jozef Baláž a Szandor Nagy

Foto: Ernst & Young

Text: Vojtěch **Lavička**

Foto: CD Phurikane giľa

Phurikane giľa

Ilustrační foto archiv RV

Phurikane giľa, to je titul cédéčka, které se pro recenzi březnového Romano voďi stalo objektem mého zájmu. Jak už název napovídá, na bezmála hodinovém nosiči najdete staré tradiční romské písně, kterých se tu sešlo úctyhodných osmadvacet. Občanská sdružení Žudro a Media3 vydala Phurikane giľa za finanční pomoci Open Society Institute Budapešť a Nadace pro občanské aktivity. Evidentním cílem bylo zachytit staré romské písně v co nejautentičtější podobě, z tohoto důvodu se nahrávalo v prostředí slovenských romských osad, konkrétně ve Varhaňovcích, Bystranech, Markušovcích, Poštárce, Žehrách-Drevenicích, Rakúsech, Hermanovcích, Jarovnicích, Čemerné a Svinii.

Základním smyslem takovýchto hudebních nosičů je archivace starých tradičních písní, které jsou součástí kulturního dědictví každého národa. Samotná interpretace totiž bývá velmi syrová a z našeho „civilizovaného“ pohledu nedokonalá, instrumentace je zcela nepodstatná, zpěvák prostřednictvím hudby vyjadřuje svůj bol ze života. To je případ i této kompilace. Nejdůležitější je tedy výběr jednotlivých písní. A ten se vydavatelskému týmu moc nepovedl. Posuďte sami. Již první píseň mě dokonale zmátla. Evě Gáborové z Varhaňovců jsem totiž vůbec nerozuměl. Nejdříve jsem to přisoudil své velmi špatné romštině, ovšem do „reálu“ mě uvedl buklet, jenž obsahuje texty všech písní (včetně překladů do slovenštiny a angličtiny). Nejde totiž o píseň romskou, nýbrž slovenskou, interpretovanou dokonalou východoslovenštinou. Ačkoliv se mi tento track líbí, na desku starých romských písní určitě nepatří. Další nedůslednosti se již týkají skutečně romských písní. Některé bych rozhodně neoznačil jako „starodávné“, jak říká podtitul CD, např. 14. track Kana rači aven. Další dvě sem zase nepatří geograficky a navíc nejsou lidové, jde o tracky č. 3 a 11, písně jsou ze známého filmového muzikálu Cikáni jdou do nebe, autorem hudby je Jevgenij Nóga.
Kvůli těmto nedůslednostem (hudební etnologové by jich určitě nalezli více) se pak tak trochu ztrácí původní význam CD, které mohlo zacelit díru na dnešním těžce komerčním trhu s hudebními nosiči, jenž chrlí jedno nenápadité album za druhým. Ovšem Phurikane giľa bych zcela nezavrhoval, neboť vykazuje i klady. CD totiž obsahuje písně, které se mi díky interpretům opravdu líbí. Opravdu krásná je „pětka“ Šilalo paňori, která má originální a nádhernou durovou (všichni romští muzikanti vědí, že durových písní máme opravdu poskrovnu) melodii a pan Béla Pokuta ze Žeher-Drevenic ji zpívá hezkým civilním hlasem. Povedený je i čardáš Solachardžom la romňake, který je na desce v pořadí sedmý. Jeho interprety, nevidomé a imobilní sourozence Františka a Martinu Duďovce, jste mohli před třemi měsíci vidět v pořadu České televize Ladí, neladí. Oba jsou úžasně hudební, a i když je na desce doprovází jenom jednoduché tleskání, z jejich zpěvu cítíte rytmus čardáše, který vás nutí si podupávat nohou.
Velmi se mi líbí i celá atmosféra natáčení. Vydavatelé se pokusili přirozeně splynout s prostředím a dle mého se jim to podařilo. Během písní slyšíte vrzání dveří, tleskání, různé výkřiky, kašel, smích, dětský pláč a další zvuky, které prozrazují, že natáčení se nestalo zvláštní událostí romské osady, naopak deska je spíše výsledkem zachycení jejího běžného života.
Co tedy k této desce dodat? Možná vás nenadchnou výkony zpěváků a hudebníků desky z ryze hudebního hlediska, ani se – pokud jste muzikant – tento titul nestane novým zdrojem písní do vašeho repertoáru. Ovšem pokud se někdy do desky v klidu opravdu zaposloucháte, uslyšíte krystalicky čisté emoce, bolest srdce z těžkého života v osadě a smutek tíživých vzpomínek na minulost:

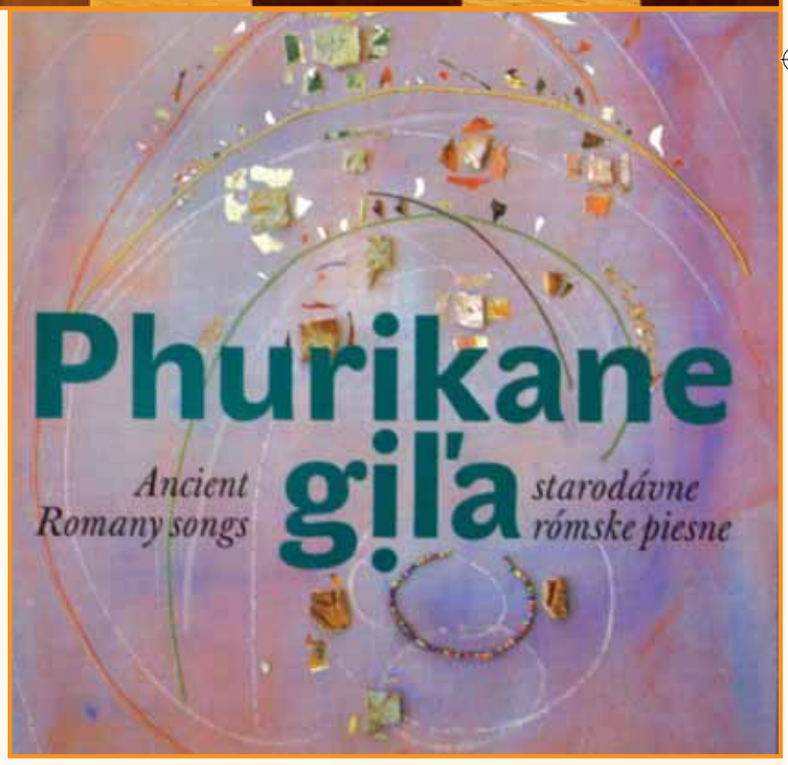

Vlak už píská, nebohé Romy už nakládají,
nebozí Romové pláčou, neboť je vezou na šibenici.
Vlak už píská, ubohé Romy už nakládají,
pláčou a pláčou, ubozí Romové, už je vlečou na šibenici.
Romové, Romové, neplačte, ale už se nevrátíte,
joj, maminko, co mám dělat, už nás zabíjejí.

Uznání Romů za národnostní menšinu v Rakousku

Romové se v Rakousku objevují od první poloviny 15. století (pro srovnání Chorvaté jsou zaznamenáni až v 16. století). Část Romů byla usazena ve východním Rakousku v Burgenlandu ve druhé polovině 18. století Marií Terezií a Josefem II. Další skupiny Romů – Sintové (z Německa, Itálie, českých zemí) a Lovarové (tzv. olašští Romové z území dnešního Rumunska) – přicházejí do Rakouska ve druhé polovině 19. století. Poslední migrace Romů do Rakouska proběhla v 50. a 60. letech 20. století z území bývalé Jugoslávie.

Zdroj: Dokumentationsarchiv des österreichischen Widerstandes Wien

Uctění památky romských obětí holocaustu zorganizované německými romskými organizacemi v roce 1981 v Dachau

Rakouské menšinové zákony byly zaměřeny na „tradiční“ národnosti uznané již v době Rakousko-Uherska. Od roku 1955 byly za národnostní menšiny uznáni kranští Slovinci a burgenlandští Chorvaté. Obecně jsou dodnes v Rakousku uznány autochtonní menšiny, které žily v Rakousku několik generací a obývaly souvislé území.
Odškodnění se Romové věznění v nacistických táborech v Lackenbachu a Salzburgu dočkali až v roce 1961, z důvodu „omezení na svobodě“. Nebyli tedy uznáni za oběti etnického pronásledování.
Pro uznání národnostních menšin v Rakousku byl přelomový rok 1976, kdy byl přijat zákon o národnostních menšinách. Národnostní menšiny byly podle tohoto zákona definovány jako „…skupiny žijící v Rakousku, s rakouským občanstvím, s neněmeckým mateřským jazykem a vlastní národnostní charakteristikou“. Romové ovšem v této době nepatřili mezi uznané národnostní menšiny, zákon se na ně nevztahoval. Překážkou pro uznání Romů se stalo jejich chápání jako nomádů, kteří neobývají souvislé území.
Až v roce 1985 vydali zástupci uznaných národnostních menšin prohlášení, podle kterého není zákonem garantováno právo Romů na ochranu jejich identity, a že stále dochází k jejich diskriminaci. Podle názoru představitelů rakouských národnostních menšin měly přetrvávající předsudky vůči Romům za důsledek nechuť Romů organizovat se ve sdruženích.
V roce 1988 se odhadovalo, že v Rakousku žije 10–15 000 Romů, a dne 12. 3. 1988 konstatoval spolkový kancléř Vranitzky při příležitosti odhalení památníku obětem tábora v Lackenbachu (nacisté tam zřídili tábor podobný Letům u Písku nebo Hodonínu u Kunštátu), že existuje problém mezi skutečným postavením Romů ve společnosti, kde jsou vnímáni jako menšina, a mezi zákonem, který je za menšinu neuznává.
V roce 1989 byl v Rakousku založen první romský spolek, který působil v Oberwartu mezi burgenlandskými Romy. Nejprve požadoval vyřešení sociálních problémů. Na počátku 90. let 20. století se za požadavek uznání Romů za menšinu postavila především rakouská Strana zelených. V roce 1992 podala dvě romská sdružení rakouskému parlamentu petici požadující uznání za národnostní menšinu. Jedním z nich byl již zmíněný „Roma und Sinti Verein zur Förderung von Zigeunern“ z Oberwartu a druhým „Kulturverein österrechischer Roma und Sinti“ z Vídně. Rakouský parlament se na základě této žádosti obrátil na podzim 1992 na vládu s požadavkem na uznání Romů za národnostní menšinu ve smyslu zákona z roku 1976. Na úrovni spolkového kancléřství proběhla na podzim 1992 jednání s romskými organizacemi, jejichž výsledkem bylo mj. užívání pojmu „Rom“ pro všechny příslušníky romských komunit (v rámci zákona tak nejsou zmiňováni např. Sintové).

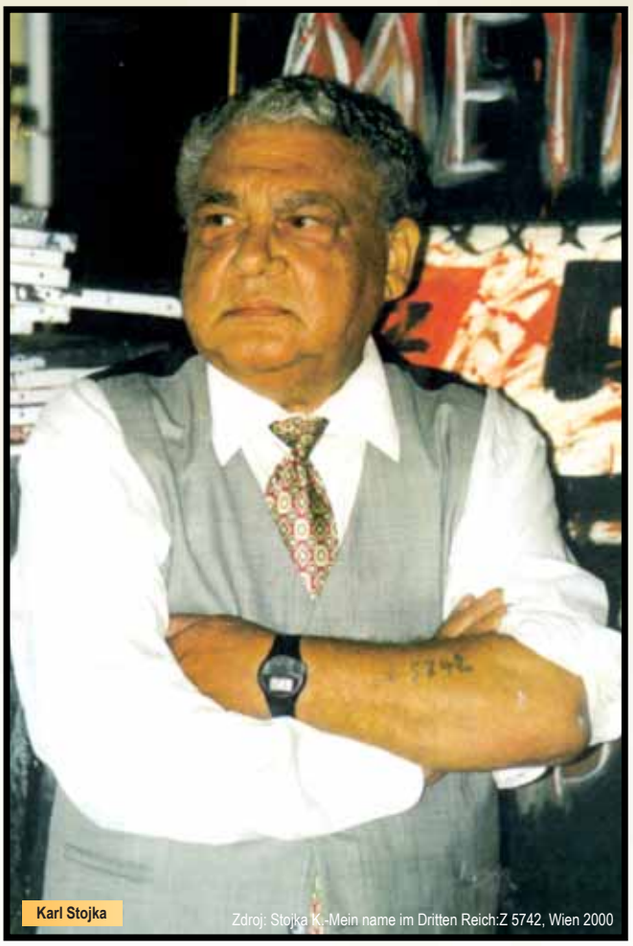

Karl Stojka

Zdroj: Stojka K.-Mein name im Dritten Reich:Z 5742, Wien 2000

V prosinci 1993 došlo k formálnímu uznání Romů jako šesté rakouské národnostní menšiny tím, že byl schválen statut orgánu reprezentujícího tuto novou národnostní menšinu (tzv. Volksgruppenbeirat). Tento orgán má reprezentovat zájmy Romů a je tvořen 8 členy, volenými na 4 roky. Členy tohoto orgánu nemusí být nutně Romové, protože je tvořen ze čtyř zástupců romských organizací, z jednoho zástupce katolické církve a tři zástupci jsou z politických stran. Postavení tohoto orgánu je pouze poradní a v praxi se vyjadřuje především k projektům a záměrům, které se týkají národnostních menšin resp. Romů.
Praktickým výsledkem uznání za národnostní menšinu potom byla změna školského zákona v Burgenlandu, kde je od roku 1994 možné zařadit v místech, kde žije alespoň 30 % příslušníků menšiny s neněmeckým jazykem (tj. Romů), jako volitelný předmět ve školách výuku romštiny. Za rakouskou národnostní menšinu podle zákona z roku 1976 nejsou v současné době uznáni Romové bez rakouského občanství a teoreticky je problematické i postavení Romů, kteří přišli do Rakouska po druhé světové válce, protože jednou z podmínek zákona je „zdomácnění“ (tj. život v Rakousku alespoň po tři generace).

Prameny a literatura :

Davidová E. – Lhotka P. – Vojtová P., Právní postavení Romů v zemích Evropské unie., Praha 2005.
Barbara Rieger, Roma und Sinti in Österreich nach 1945. Die Ausgrenzung einer Minderheit als gessellschaftlicher Process. Geisteswissenschaftlichen Fakultät der Universität Wien, 1997.

Text a foto: Eva *Davidová*

KO AMEN SAM?
Kdo jsme?

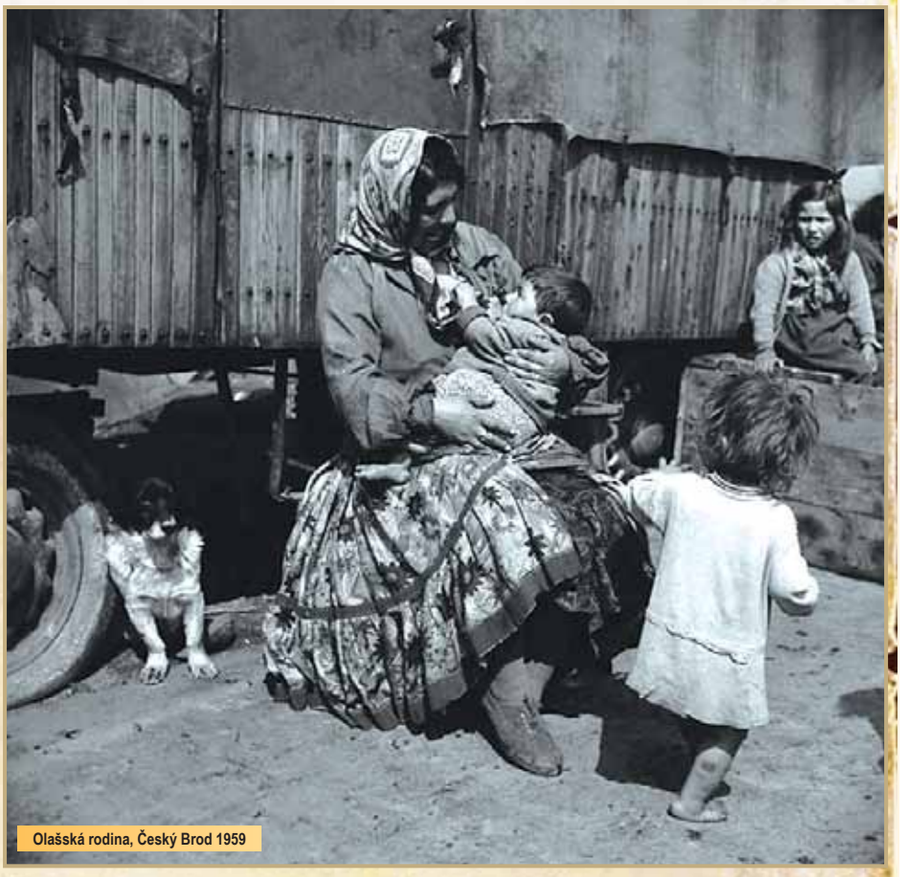
Olašská rodina, Český Brod 1959

Kdo jsme? A koho ostatní považují za Romy? Většinová společnost vnímá Romy často nesprávně jako homogenní skupinu, ne tedy v diferenciaci skupinové ani podle současného způsobu života romských rodin. Nebo jsou za Romy považováni jen ti, kteří se přihlásili nebo byli zapsáni k romské národnosti při sčítání lidu. Za romské etnikum je správné považovat však všechny, i ty, kteří se ke svému etniku takto veřejně nehlásí, i když je přitom jistě nutné respektovat rozhodnutí každého člověka.

Přihlášení se k etniku je důležitější než veřejné přihlášení k národnosti. Romové zůstanou Romy a přitom občany dané země, kde žijí, u nás tedy České republiky. A to je dobře – ale jen když budou všichni občany skutečně rovnoprávnými a když nebudou vnímat své romství, svou identitu, jako handicap, ale naopak budou-li na romipen, na svou kulturu, opravdu hrdí. Dnes se často hovoří o Romech hlavně z hlediska sociálního vyloučení, o tzv. sociálně vyloučených romských komunitách, jako kdyby šlo jen o sociální problém – i když ten je samozřejmě nejpodstatnější (důsledky propadu do nezaměstnanosti, problémy nedostatečné vzdělanosti a nevyhovující životní podmínky mnoha romských rodin). Opět se však nesprávně zobecňuje a nespojuje s celkovým postavením Romů v současné společnosti, s existující, či dokonce narůstající xenofobií, s potřebou vzájemného pochopení a tolerance na obou stranách. Považovat všechny Romy za sociálně vyloučené je podobně nesprávné, jako když byli za doby předchozí společnosti považováni jen za „skupinu sociálně zaostalých obyvatel, vyžadujících zvláštní péči“ a kdy se nepřihlíželo k jejich etnické specifice, která se tehdy záměrně potlačovala – jazyk, hodnoty, tradice a kultura – jako určitá „brzda“ adaptace, asimilace či integrace do většinové společnosti. A důsledky tohoto čtyřicet let trvajícího asimilačního tlaku bývalé společnosti (let 1948–1989) jsou viditelné právě dnes – jak ve ztrátě řemesel a dalších dovedností, ale hlavně v rozpadu tradičního hodnotového a vnitřního společenského systému většiny romských komunit-rodů a mnoha romských (z těch, kteří přežili holocaust za druhé světové války), další malá skupina Sintů (německých Cikánů) a skupina olašských Romů-Vlachike Roma, představujících téměř 10 procent ze všech našich Romů. Před válkou žily v Čechách a na Moravě jen skupiny českých Romů a Sintů, které – stejně jako Romové olašští – v rodových skupinách většinou kočovaly z místa na místo. Skupiny moravských Cikánů-Romů žily usazeně na jižní Moravě už od 2. poloviny 18. století, kdy zde byly usazeny za vlády Marie Terezie (z nich pocházejí rodiny Holomků, Danielů a dalších). Za války však většina z jejich rodin zahynula v pracovních a koncentračních táborech, hlavně v Osvětimi-Březince. Slovenští a maďarští Romové přišli ze Slovenska do Čech a na Moravu až po roce 1945, po válce (o tom až příště).

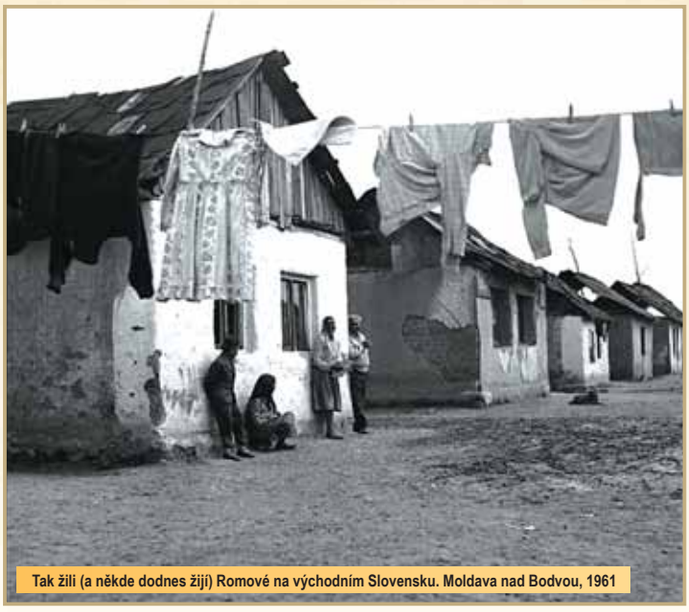
Tak žili (a někde dodnes žijí) Romové na východním Slovensku. Moldava nad Bodvou, 1961

din. Současní mladí Romové hledají teď novou cestu – nejen ve zlepšení životních podmínek a společenského postavení, ale jako příslušníci svého etnika.

Mladá a střední generace už mnohdy nevyrůstala v romské tradiční rodinné výchově. Proto by bylo dobré se třeba společně zamyslet nad některými otázkami, i když někteří z vás odpovědi znáte, ale třeba ne všechny.

Které skupiny Romů žijí u nás i ve světě? Je název Rom, Romové používán všemi? Kdo jsou Sintové? A co pojmenování Cikán?

U nás v České republice žijí převážně slovenští a maďarští Romové-Rumungre (více než 80 procent), dnes už početně malá skupina Romů českých a mo-

V rámci Evropy se Romové-Cikáni dělí na dvě větve: Romové ve střední a východní Evropě, zatímco v západní Evropě žijí i Sintové (v Rakousku, Německu, v části Francie, ale i u nás). Společným názvem Romové se dnes nazývá většina Romů nejen v Evropě, ale i v Americe, Kanadě a v Austrálii, i když pro mnohé z nich je ještě důležitější příslušnost ke své skupině. Ve Španělsku Kale, ve Francii Manuše, Jerliové se Romové často nazývají v Pobaltí, Bělorusku, na Ukrajině i v západním Rusku. Pro olašské Romy je zásadní, zda jsou Kalderarové (skupina kotlářů) nebo Lovarové (skupina koňských handlířů) – u nás, na Slovensku i jinde, i když své profese už neprovozují, nebo Bejášové v Maďarsku ad. Název Cikán je daný majoritním obyvatelstvem. Vznikl z řeckého pojmenování Atsinganos, Atsinganoi. Tento název se pak stal postupně nejrozšířenější nejen v našich a ostatních slovansky mluvících zemích – v Polsku Cygan/Cyganie,v Bulharsku Cygan/Cygany, v Rusku a na Ukrajině Cygan/Cygany, v zemích bývalé Jugoslávie Cigani ad., ale i v Německu a v Rakousku – Zigeuner, v Turecku Tchingi, v Itálii Zingari, ve Švédsku Zigenare nebo ve Francii Tsiganes (i když jim někde říkali také Bohémiens, což jsou vlastně Češi, protože tam přišli z Čech). Druhá skupina názvů má základ v tom, že část některých romských předků při své cestě z indické pravlasti procházela tzv. Malým Egyptem (území Peloponésu), a tedy byli mylně nazýváni lidem egyptským, faraonským. Z toho vznikl pak starošpanělský název Egypcianos – ve Španělsku tedy říkají Romům Gitanos, v Anglii a zemích Velké Británie Gypsies (Gipsies), jinde Giftos. Správné etnické označení většiny romských skupin – Rom, Romové (Roma) – je užíván oficiálně od roku 1971, kdy bylo přijato i světovým romským hnutím na I. kongresu Mezinárodní romské unie 8. dubna 1971 v Londýně, a Radou Evropy.

A příště si řekneme, jak žili vaši otcové a dědové – jaká byla donedávna romská řemesla, jak žily romské rodiny, než přišly ze Slovenska do Čech a na Moravu, a proč se přestěhovaly. A také něco o olašských Romech a Sintech.

Fotografie z 50.–70. let vám k tomu snad ještě povědí i víc.

Text: Radka **Steklá**

Foto: archiv RV

Co nevidět přijde do kin film Roming

Komediálně laděná road movie o putování tří Romů ze severu Čech na Slovensko, jež je dílem scénáristy Marka Epsteina a režiséra Jiřího Vejdělka, se veřejnosti představí již koncem května. „Scénář Marka Epsteina mě zaujal velmi vtipně vyprávěným silným příběhem. Lákalo mě přenést jeho kouzlo na filmové plátno," řekl Vejdělek, z jehož dílny pochází například film Účastníci zájezdu.

Tentokrát se dvojice tvůrců pustila do filmu, který je svým námětem v českých poměrech spíše raritou. Z pozice exotické vsuvky se totiž Romové stali hlavním tématem filmu. „Roming ale není žádnou sociální sondou do romské problematiky, je to především temperamentní komedie," upřesňuje Vejdělek.

Ústřední postavou je vysokoškolák Jura, jehož život dostane jiný ráz ve chvíli, kdy za ním přijede na návštěvu otec ze Slovenska. Ten výletem sleduje zcela jasný cíl – odvézt syna zpět domů, kde již na něj čeká z dob dětství domluvená nevěsta. Navzdory absurdní žádosti se nakonec Jura s otcem a svérázným rodinným přítelem vydává v otřískaném náklaďáčku na zpáteční cestu napříč republikou.

Překvapením filmu jsou neromští herci v hlavních rolích. Kromě Bolka Polívky se můžeme těšit na stylizaci Mariána Labudy a na romského neherce Vítězslava Holuba. Řada vedlejších a epizodních rolí byla naopak obsazena Romy, kteří byli vybíráni z více než dvou tisíc uchazečů.

Putování za obrazy Jolán Oláh

Před více než rokem zemřela přední romská umělkyně z Maďarska Jolán Oláh. Její výtvarné poetické dílo bude až do 6. září k vidění v prostorách brněnského Muzea romské kultury. Malovala příběhy spjaté s existencí její rodiny i romského společenství. V tvorbě často dominuje smutek, osamělost a bolest, její úhel pohledu však dokáže být i radostný a lyrický. Originální a hravá tvorba Jolán Oláh má jistě ambice zaujmout nejednoho návštěvníka brněnské expozice.

Brzy vyjde jeden z mála romských románů

Na knižních pultech se co nevidět objeví román maďarského autora Menyherta Lakatose Krajina zahalená dýmem, jenž v jeho domovině vyšel již v roce 1975. Do takto rozsáhlé formy se prozatím pustila jen hrstka romských prozaiků. I z toho důvodu je dílo, které vychází v českém překladu po téměř šestatřiceti letech, se zvědavostí očekáváno. (Úplně poprvé vyšel román v loňském roce, pro řadu překladatelských chyb byl však záhy stáhnut z prodeje.)

„Ponořte se do krajiny zahalené dýmem a prožijte s hlavním hrdinou silný příběh, který se odehrává na konci třicátých let minulého století na pozadí tragických dějinných událostí v horthyovském Maďarsku," lákají slova nakladatelství Dauphin k četbě Lakatosova románu. V lecčems autobiografickém příběhu se setkáme s chlapcem z romské osady, s jeho v mnohém idylickém dětstvím, ale i se syrovými zkušenostmi mladíka vrcholícími transportem do pracovního tábora.

Lakatosův román bude jistě stát za přečtení. Neméně zajímavý je však i život samotného autora. Pochází z původně kočovného rodu, jenž se na území Maďarska začal usazovat v půli 19. století. Menyhert Lakatos (1926) byl jedním z mála dětí, které přes všechny překážky plnily školní docházku. Studia dokončil na Vysokém učení technickém v Budapešti. Svá díla psal výhradně maďarsky.

Romský chlapec oceněn v mezinárodní soutěži

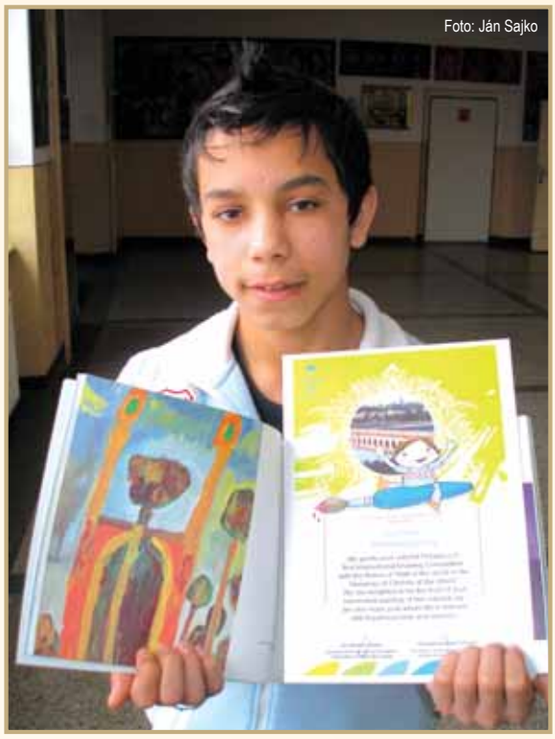
Foto: Ján Sajko

O studentech základní školy ve slovenské obci Jarovnice, kterou navštěvují výhradně romské děti, bylo již několikrát v médiích slyšet. Ponejvíce v souvislosti s výtvarnými úspěchy tamních žáků na soutěžích republikového i mezinárodního rozsahu.
Před nedávnem se škola mohla pyšnit dalším talentovaným studentem, žákem třídy 8. A Bartolomějem Giňou, který svým výtvarným umem zaujal porotu celosvětové soutěže až v íránském Teheránu. Byl navíc jediným oceněným účastníkem ze Slovenska. Co na svůj úspěch říká sám vítěz? „Keď som sa dozvedel o výhre, bol som veľmi prekvapený. Už som zabudol, že som niekedy maľoval obrázok do Iránu," svěřil se talentovaný chlapec, jenž svůj talent rozvíjí pod vedením učitele Jána Sajka v odpoledním výtvarném kroužku.
Soutěž organizátoři uspořádali na počest loňského vyhlášení města Isfahán centrem kultury islámského světa, a tak se toto íránské město staré 2500 let stalo tématem celé soutěže. Sajko se o ní dozvěděl z internetu a krátce poté již do Íránu putovala desítka obrázků jarovnických žáků. Jako náměty soutěžícím posloužily fotografie isfahánských památek. Z celkově osmadvaceti zemí byli dále oceněni jednotlivci např. z Indie, Bulharska či Sýrie a vítězná díla porota vybírala z téměř dvanácti tisíc obrázků.

Vyšla kniha plná pohádek

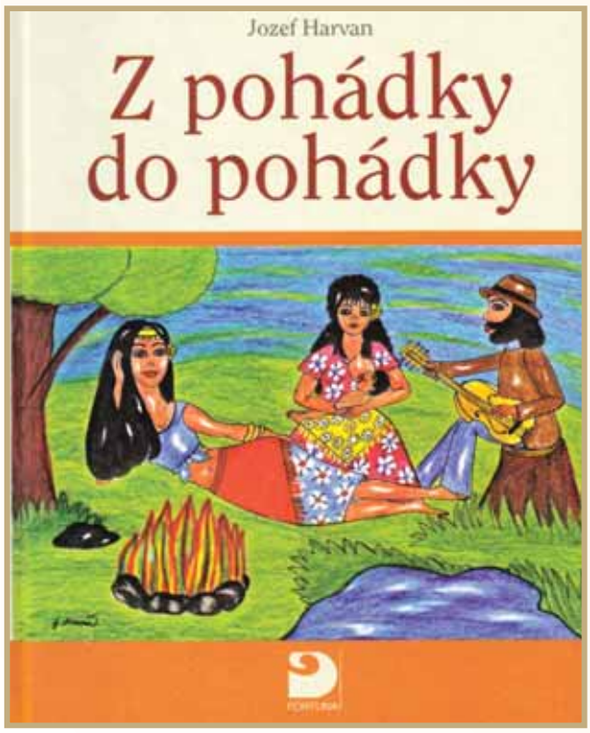

Novým přírůstkem do romské literatury je útlá knížečka Jozefa Harvana nazvaná Z pohádky do pohádky. Šestnáct příběhů je svojí délkou i laděním ideální uspávací knihou pro děti, na své si v ní ale přijde i dospělý čtenář. Do pohádkového světa jej zavede např. Žabí princezna, Lakomý císař, Bludička či Diadenus a jeho ztracený sen.
Jozef Harvan (1960) se narodil na Slovensku, nyní žije v Českém Těšíně, kde vznikají jeho česky psané pohádky a obrázky, jimiž své příběhy doprovází. Jak konstatoval v úvodu knihy novinář a básník Jindřich Hásek, není třeba vyprávět košaté příběhy, když to jde říci tak jednoduše a účinně jako v Harvanových pohádkách. Ty již měli možnost slyšet např. rozhlasoví posluchači a samotného autora mohli diváci před necelým rokem poznat díky pořadu České televize Babylon.
Knihu Z pohádky do pohádky vydalo nakladatelství Fortuna.

Text: Radka **Steklá** | **Foto:** archiv RV

Minikurs romštiny

Text: Jarmila Balážová / **Ilustrace:** Jiří Miňovský
Překlad: Rena Horvátová

1.

Rudy: Julko, Julko, vyhlásili soutěž!
Julka: Kdo a kde, Rudy? A proč tě to zajímá?

O Rudis: Julko, Julko, kerde nevi suťaža!
E Julka: Ko u kaj, Rudi? U soske tut zajiminel?

2.

Rudy: Nejlepší vyhraje cestu kolem světa. Pro dva.
Julka: Hmm, to by bylo krásné, my dva na lodi.

O Rudis: Majfeder khelela avri drom pal e cali luma. Šaj traden duj manuša.
E Julka: Hmm, has bi šukares, amen duj opre šifos.

3.

Julka: Tak tu přihlášku rychle pošli.
Rudy: Ano, musím. Kdo se bojí, nic nezíská!

E Julka: Sikh kola prohlaška bičhav.
O Rudis: He, mušinav. Ko daral, našťi nič chudel.

E SUMARIZACIJA:

Do romštiny přeložila: Eva Danišová

2 - 3

O ačhibena
Kisitinďa o Zdeněk Ryšavý

O rekvalifikačno kurzos „Školení teréních zprostředkovatelů práce“, savo kerelas amaro manušengero jekhetaňiben Romea, gejľa bachtales kijo agor. O agorutne probi kerde efta frekventanta, save chudle Osvědčení o rekvalifikaci, bo o kurzos, hino sar rekvalifikacija akreditimen tel o Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR.
E miňistriňa Stehlíková thoďa kritika pre „buťi“, so kerďa lakero kolegas o Čunek andro Vsetinos, aľe pro agor imar na mangelas o love vaš o Roma, save čhide avri andal o khera (sar kamelas čirla). Kala duj seri andre Romano voďi tumenge sikhavena mek buter hiri pal o dživipen ke amende.

4 - 5

Phučas vaš tumenge
E Lenka Nádvorníková:
E vistavka pal o romano holokaustos andro kher OSN

Pro agor andro čhon januaris has andre OSN New Yorkoste phundraďi e vistava Romský holocaust, savi šaj dikhľam oka berš Prahate. Andro New Yorkos la anďa o Dokumentačno středisko ňemcike Sinti the o Roma. Kisitinďam vaš tumenge o vakeriben le šeraleha ala organizacijatar, the le rjaďiteľiha khatar e Ústřední rada německých Sintů a Romů, vičinen les Romani Rose.

6 - 7

Le čhoneskeri reportaža
E Lenka Kučerová:
Te na avel o heďos kijo Mohamedos, kampel le Mohamedoske te džal kijo heďos

Sar has andro Chanovos o komunalno avrikidipen (voľbi)
Sar has jesoste andro Chanovos o avrikidipen, ta avle te del o hangos rekordno procentos manuša. Šaj palal rodas o jekhetaňiben Mostečané Mostu, savo khelďa o voľbi avri. Gejle pal o manuša, denas len o darunki, pal kada šaj das but duma, aľe has korkore, ko phučelas save hin la romaňa komunita problemi. Oda pes paš o voľbi sikhaďa avri. So lengere lavendar ela čačo, dikhaha andro aver čhona.

8 - 9

O vakeriben
E Jarmila Balážová:
Šunavas oda sar misija

Šov berša has andre fukcija sar dujto šeraľi paš o „veřejný obhájce práv“ ombudsmanos e Anna Šabatová. Andre funkcija la thoďa andro berš 2001 akorutno prezidentos o Václav Havel, prindžarenas pen khatar o disidentos. Šov berša paľis phirelas ande Berna pal e buťi, u khere pal e fameľija Prahate phirelas ča pro vikendi. E Jarmila Balážová laha kerďa baro vakeriben, andre savo denas jekhetanes duma pal e buťi paš o ombudsmanos, the na bisterde o kauzi pal e sterilizacija, so kerenas le romane džuvľijenge, the e Anna Šabatová pomožinďa kodi kauza te phuterel.

10 - 11

O komentimen ačhiben, e anketa
O tekstos andre komentimen ačhiben: O Zdeněk Ryšavý

O komentimen ačhiben, e anketa
O Jiří Čunek, senatoris, dujto šeralo andro rajaripen ČR the šeralo la KDU-ČSL the dži andro 23.12. 2007 tiš vsetinsko šeralo, imar našaďa e senatorsko imunita. Buter sar jepaš hangi na has vaš leskeri senatorsko imunita. E policija les šaj šunel avri, u paľis ela te dikhel o čačipen. Andre anketa genena, so pal le Čunkoskeri kauza duminen o manuša. Šaj dikhen, sar dopejľa oda, sar denas o hangi.

12

O hiri khatar e luma
Kisitinďa: E Lenka Nádvorníková

Nekhirošneder ňemciko manuš so phenel, hoj o holokaustos na has čačipen, o Ernst Zündel, varekana dživelas andre USA Kanadate. Odarig les andro berš 2005 dine le sudenge andre Ňemciko, te les šaj sudzinen. Pro agor les o sudos andre Mannheimos diňa pandž berš herešta, Aver hiri khatar e luma genena andre rubrika O hiri khatar e luma.

E SUMARIZACIJA:

Do romštiny přeložila: Eva Danišová

13

O komentaris
O Kumar Vishwanathan:
E Anna Šabatová bijal o skafandros

Andro vakeriben genďan, save goďipena hin la Anna Šabatovona, the savi has lakeri buťi paš o ombudsmanos, khatar o komentaris džanena, savi igen lačhi manušňi hiňi e Anna Šabatová.

14 - 16

So hin učhardo
O Marie Benešovská:
Jekh luma eňakro

Akana hin o festivalos Jeden svět (Jekh luma) nekhangluneder festivalos andre Evropa, savo sikhavel e problematika pal le manušengere čačipena, the perel imar agorestar andre Asociace lidskoprávních festivalů, kaj hine 17 festivali khatar calo luma. Akana hin tiš andre aver cikneder filmove festivali, save hine orientimen pre manušengere čačipena andre maškarutňi, teluňi the vichodno Evropa.

17

E literatura
E Lenka Nádvorníková:
Arakhen avri e luma romani genďi

Andre ada numeris tumenge sikhavaha e autobiograficko genďi, romanos la Elenatar Lackovonatar. E genďi pes vičinel Narodila jsem se pod šťastnou hvězdou (Uľiľom tel e bachataľi čercheň). Hin jekh nekhinteresantneder the nekhbareder maškar o gende, so irinde o romane autora.
E genďi hin tiš but ašunďi andro aver thema; hin la agľicko, francuzko, rusko the ungriko verzija. Zijandm hoj mekh nane irinďi andre romaňi čhib. E Elena Lacková delas sa duma la Milanake Hübschmannovonake, joj lakero vakeriben irinelas the kidelas upre ochto berša, the paľis thoďa andre čechiko čhib, the irinďa e genďi.

18

O športos
O Tomáš Holub:
Džanav so dureder – e olimpiada

Deštheštar beršengero o Robert Hauer Prahatar bešel pro Jižní Město the prhirel pre zakladno škola. Džal leske andre škola mištes, no mekh na džanel, so kerela, sar barola avri. Džanel ča oda, hoj kamel te kerel o boksos, bo oda čačes džanel. Nane čudos, bo hino khatar e športovo fameľija. O boksos les sikhaďa leskero bačis o Antoním Hauer, lačho bokseris the treneris, savo varekana has maškar o nekhfeder boksera andre ČR.

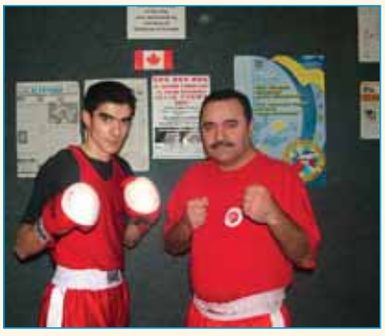

19

Amare jakhenca
O Tomáš Bystrý:
Charta 77 amare jakhenca

Kada berš imar pregejľas tranda berša, sar dine avri o lava la Chartatar 77, ta andre anketa phučahas le ternendar, so pal ada baro hirošno dokumentos džanen. Andro minivakeriben la chartistkaha, sava vičinen PhDr. Jiřina Šiklová, CSc., pen dodžanďam, hoj e Charta 77 dikhelas tiš pal o phučiben, soske le romane čhavoren nane andre čechike the slovenske školi

20

Džas pal o romano voďi
E Stanislava Ondová:
O socialno biznisis nane suťaža andro modelingos

O Josef Baláž uľiľa Bruntaliste anglo trandathejekh berš. Kerel buťi sar romano poradcas the le beršestar 1997 hino tiš andro manušengero jekhetaňiben Liga. E buťi andro jekhetaňiben leske anďa e nominacija andre prestižno calorepublikovo suťaža Sociálně prospěšný podnikatel 2006.
Andre suťaža khelďa avri o dujto than, na rušel, ela les mekh bareder motivacija kije mekh feder buťi vaš o Roma, savi na kerel vaš oda, te chudel o ceni.

E SUMARIZACIJA:

Do romštiny přeložila: Eva Danišová

21

Le bašavibneskeri recenzija
O Vojtěch Lavička:
Phurikane giľa

Le bašavibneskeri recenzija andre ada numeris hin pal o CD Phurikane giľa, pre savo sar hin te dikhel andro nav, šunena tradične phurikane giľa.

22

O Petr Lhotka:
Kana le Romen andre Rakusko dine paťiv - statusis sar la nacijakero cikňipen

O Roma andre Rakusko chudle te phirel perše berša andre 15. šel berša. Varesave chudle te bešel andre vichodno Rakusko andro Burgelandos oda has andro 18. šel berša. Aver Roma – o Sinti the o Lovara – avle andre Rakusko andro 19. šel berša. Agorutňi migracija andre Rakusko has andre 50. the 60. berša andre 20. šel berša khatar e Jugoslavija. Baro angluno berš vaš le nacijengere cikňipena has andre Rakusko o berš 1976, kana odoj ile o zakonos pal le nacijengere cikňipena the decembriste andro berš 1993 dine the le Romen formalno statusis sar šovto rakusko nacijakero cikňipen.

23

Nevi sakočhoneskeri rubrika
E Eva Davidová: KO AMEN SAM?
PAL AMARE DADA – the pal amende

E Eva Davidová mištes sikhavel, save Roma dživen andre amari republ'ika, andre save grupi peren, soske savoren vičinas Roma, aľe tiš soske amen vičinenas aver navenca, abo save nava dine le Romen andre aver thema.

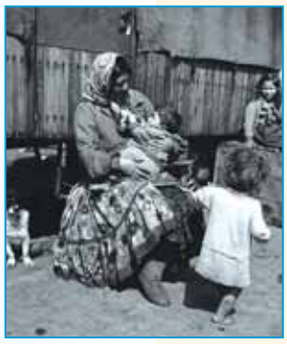

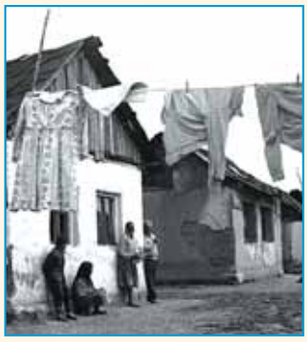

24 - 25

O kulturne skľenčini
Kisitinďa: E Radka Steklá

O Bartoloměj Giňa khatar e zakladno škola la Jarovňicatar, kaj phiren ča o romane čhavore, but interesinďa la porota, so dikhel e calolumakeri suťaža, ko iransko foros Teherán. Imar sig tumenge šaj cinena o romanos le ungrike auroristar. Vičinen les Menyhert Lakatos the o romanos pes vičinel Krajina zahalená dýmem. E genďi dine andre Ungriko avri imar andro berš 1975. E čechiko verzija džala avri pal o trandathešov berša. O kulturne skľenčini tumenge tiš phenena pal o nevo filmos Roming the pal e genďi le romane paramisenca.

TIRÁŽ:

RomanoVodi romská duše

Ročník: V
Číslo: 03/2007
Vychází: 20. 3. 2007
Cena: 20 Kč
Předplatné: 18 Kč

Vydavatel:
ROMEA, o. s.
Nad Primaskou 38,
100 00,
Praha 10

Vychází za podpory Ministerstva kultury ČR
IČO: 266 13 573

Adresa redakce:
ROMEA, o. s.,
Žitná 49, 110 00, Praha 1
tel./fax:
257 329 667, 257 322 987
e-mail:
romea@romea.cz
internetová adresa:
www.romea.cz

Šéfredaktor: Jarmila Balážová / **Sekretariát:** Rena Horvátová / **Internetové vydání:** Zdeněk Ryšavý / **Fotograf:** Pavel Kubeš / **Grafická úprava:** Jiří Miňovský **Romské překlady:** Eva Danišová / **Inzerce:** Zdeněk Ryšavý / **Předplatné:** Rena Horvátová / **Redakční rada:** Robert Bledý, Eva Danišová, Eva Davidová, Vladimír Červeňák, Jan Rác.
Osvit a tisk: Studio WINTER, s. r. o., **Rozšiřuje:** Dub s. r. o.,
Periodicita magazínu: měsíčník
Registrační číslo MK ČR: E 14163

Kalderašská Romka ze Saint-Denis z Paříže

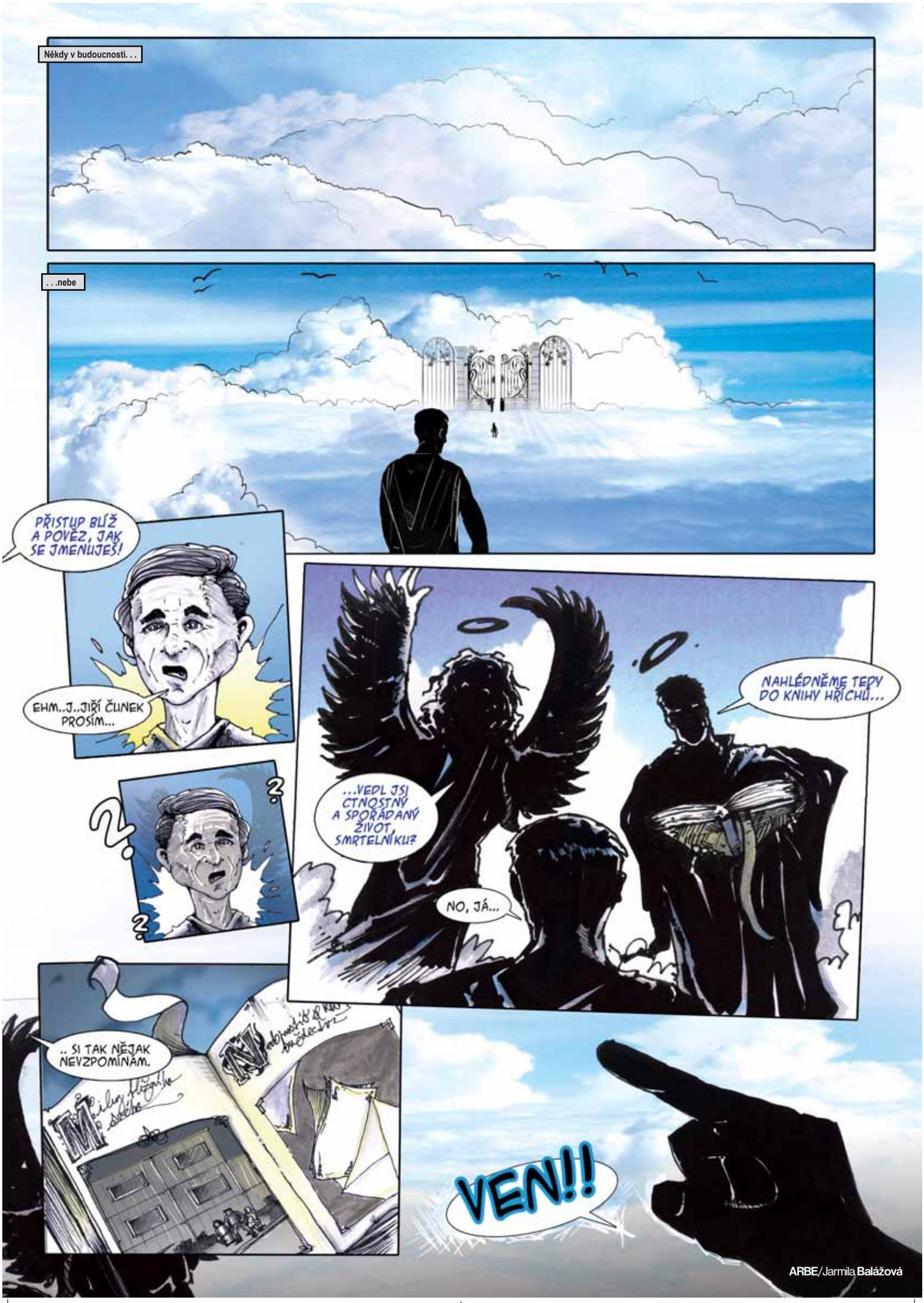

ARBE/Jarmila Balážová